KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 13 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 29. JÚNA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Snímka: Jozef Šelestiak

Revolúcia, kontrarevolúcia a konzervatívna revolúcia

Rôznorodosť, ktorá panuje pri výklade pojmu konzervativizmus, ma napĺňa obavou, že by sme sa mohli dostať do situácie, keď budeme hovoriť o ozdravujúcich možnostiach niečoho, čoho definícia nám uniká a čo sa vzpiera samo, svojou podstatou, akémukoľvek jednoznačnému uchopeniu. Ťažko potom hovoriť o konzervovaní ako sociálnom medikamente vo všeobecnosti. Zásadná otázka podľa mňa totiž neznie, či máme alebo nemáme niečo konzervovať, čiže uchovávať, ale skôr: čo je hodné konzervácie?!

Uchovávanie a prenos do budúcnosti sú procesy také všeobecné, že sa dajú vzťahovať na čokoľvek. Aj keby sme pod ním rozumeli striktne len uchovávanie kultúry, sme nútení si priznať, že každá partikulárna kultúra má svoj konzervativizmus a v jeho rámci množstvo podkonzervativizmov, vzťahujúcich sa na čiastkové ideologické trenice. Pričom sekularizmus, ako globálny všeľudský problém, môže byť považovaný za nemoc v každej z týchto kultúr a každá z nich by ho pravdepodobne chcela riešiť tým svojím „konzervativizmom“, v prospech svojej kultúry.

Je však každá kultúra hodná zachovania a každý konzervativizmus oprávnený?

Pri posudzovaní tohto problému by sme mali skôr prihliadať na to, čo stojí nad kultúrou a čo ju určuje a formuje. Mám samozrejme na mysli náboženstvo. Náboženstvo je médium, skrze ktoré sa dostávame k Pravde v jej absolútnej podobe - k Bohu. Je logické, že náboženstvo falošné nás nepovedie k tejto Pravde, ale do záhuby, a je práve tak logické, že uchovávanie kultúry zrodenej z neho, je vec pochybná. Konzervativizmus by sa mal teda začínať pri hľadaní absolútnej Pravdy, a nie za každú cenu pri uchovávaní toho, čo je nám blízke, zvykové a vzbudzuje v nás sentimentálne emócie. To by sme mohli napríklad starým Aztékom odporúčať v rámci konzervativizmu uchovanie tradičných beštialít len preto, že to boli zvyky zdedené po predkoch a zároveň nemali sekularistickú tendenciu.

Branislav Michalka

Ale tým sa problémy s konzervovaním len začínajú. Aj po voľbe uchovania správnej kultúry stojíme pred dichotómiou, ktorú postrehli už niektorí myslitelia 19. storočia, Herderom počínajúc. Ide o rozdvojenie duchovného a materiálneho života spoločnosti na kultúru a civilizáciu.

Je možné uchovanie civilizácie bez kultúry, ktorá ju vybudovala?

Asi áno, ak vezmeme do úvahy príklad Starého Ríma alebo súčasnej Ameriky. Váham však, či sa to dá nazvať konzervativizmom. Je možný prenos civilizácie bez náboženstva a kultúry, ktoré ju vybudovali, civilizácie ako vykorenené všeľudského systému noriem sociálneho správania, ktorého cieľom je len bezkonfliktná multikultúrna pseudonirvána?

To sú podľa mňa problémy, ktoré siahajú až na samotnú podstatu oprávnenosti súčasného konzervativizmu.

Tým, že sa súčasný posteurópsky konzervativizmus ako proces vzpiera nejakej zásadnej väzbe na konkrétnu európsku kultúru a uspokojuje sa len so šírením liberálnej civilizácie, ktorá z nej vzišla, a šírením multikulturalizmu, t. j. akceptáciou všetkých konzervativizmov okrem autenticky európskeho, stavia nás pred nutnosť vymedziť sa voči jeho potenciálnym ašpiráciám na univerzálnu ideológiu, ktorá sa ľahko zvrháva v zástupné náboženstvo a idolatriu.

Snaha o globalizáciu tzv. konzervativizmu je cesta, pri ktorej sa hľadajú nejaké všeľudské konzervatívne hodnoty vyplývajúce z určitej antropologickej konštanty a nezávislé od metafyzických právd. Táto nebezpečná tendencia spochybňuje samotnú akceptovateľnosť súčasných interpretácií pojmu konzervativizmus pre tých, ktorým je absolútna Pravda metafyzická drahšia ako expanzia vyprázdnených politologických pojmov. To nás stavia pred otázku, či to, čo nám je predkladané v súčasnosti ako konzervativizmus, skutočne autentickým európskym konzervativizmom je. Otázkou je tiež, ako sa vyhnúť účasti na tejto vyprázdnenosti a uchovať konzervativizmus ako proces smerujúci k skutočnému uchovaniu reálnej európskej kultúry, a nie jej úpadkových derivátov, keď tlak z tzv. konzervatívnych kruhov je taký veľký?

(Pokračovanie na 4. strane)

O talentoch

Teodor Križka

Nedávno som na seminári pre mladých literátov hovoril o kráse aj v tom zmysle, že je to Božia emanácia, ak nie priam jedna z Božích podstát, že teda Boha môžeme s istou dávkou licencie nazvať aj Krásou. Spomenul som, uznám, azda nešťastne, resp. nepresne, že mi táto krása chýba v súčasnej liturgii. Mal som samozrejme na mysli nielen obsahovú stránku obradu, no aj tvar, dôstojnosť konania každého účastníka, kňaza, mini-strantov, veriacich, ale aj - a to som mal na mysli predovšetkým - spev a hudobné stvárnenie sakrálnosti svätej omše. Nemal som na mysli to, že liturgia by mala byť koncertom samých špičkových telies, lebo sakrálnosť nespočíva iba v majstrovstve, ale aj a najmä v hĺbke a duchovnom povznesení spevu i hudby. Mal som na zreteli predovšetkým ono úsilie pripodobniť tvarom krásu Kráse, teda ľudské chvály Božej nádhere. Lebo bliakanie podivných textov a trieskanie do gitarových strún mi sakrálnosť neevokuje, aj keď ma odpor k nim učí pokore a sebadisciplíne, aby som nahlas neprotestoval alebo sa potichu nevytratil tam, kde ľudský nerozum neprekrikuje to, k čomu má na kolenách a s chválou vzhliadať.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Otvorený list dvadsiatim veľvyslancom

Michael Potts, veľvyslanec Austrálie - Walter Lion, veľvyslanec Belgického kráľovstva - Dominic Schroeder, chargé d´affaires, Veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska - Georges Lemieux, chargé d´affaires, Veľvyslanectvo Kanady - Anita Hugau, veľvyslankyňa Dánskeho kráľovstva - Andrea Elscheková-Matisová, vedúca Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku - Axel Hartmann, veľvyslanec Nemeckej spolkovej republiky - Jukka Leino, veľvyslanec Fínskej republiky - Jean-Marie Bruno, veľvyslanec Francúzskej republiky - Antal Heizer, veľvyslanec Maďarskej republiky - Kathryn Coll, veľvyslankyňa Írskej republiky - Marc Thill, veľvyslanec Luxemburského veľkovojvodstva - Daphne Bergsma, veľvyslankyňa Holandského kráľovstva - Tryne Skymoen, veľvyslanec Nórskeho kráľovstva - Andrzej Krawczyk, veľvyslanec Poľskej republiky - José Ángel López Jorrin, veľvyslanec Španielskeho kráľovstva - Hans Lundborg, veľvyslanec Švédskeho kráľovstva - Stanislav Vidovič, veľvyslanec Slovinskej republiky - Christian Fotsch, veľvyslanec Švajčiarskej konfederácie - Theodore Sedgwick, veľvyslanec USA

Vážené excelencie, panie veľvyslankyne a páni veľvyslanci!

Vaším vyhlásením z 2. júna 2011 ste sa postavili na stranu účastníkov „Dúhového pochodu“, ktorý sa uskutočnil 4. júna 2011 v Bratislave. Váš postoj je vyjadrením podpory pre požiadavky organizátorov tejto akcie, ako ich títo tlmočia v slovenských médiách.

Domnievame sa, že treba rozlišovať medzi dôstojnosťou každého človeka a jeho neopakovateľnou hodnotou na strane jednej, a radikálnymi zmenami v pohľade na ľudskú rodinu a jej postavenie v právnom systéme na strane druhej.

To prvé si my i Vy spoločne ctíme. Avšak radikálne požiadavky organizátorov „Dúhového pochodu“ idú dokonca nad rámec legislatívy vo väčšine Vašich krajín. Na Slovensku sú predmetom politickej polemiky. Vaša podpora týmto požiadavkám je prekvapujúca a nepovažujeme ju za šťastnú. Ich podporou ste sa zamiešali do vnútropolitickej debaty na Slovensku a prekročili ste svoje diplomatické poslanie.

Národy si citlivo strážia svoje kultúrne a civilizačné tradície pred vonkajším zasahovaním. Slovensko i niektoré Vaše krajiny majú svoje neblahé skúsenosti s ideológiami, ktoré si nárokovali univerzálnu platnosť a považovali sa za pokrokové, a napokon sa ukázali byť cestou do slepej uličky.

Ak boli tieto ideológie exportované silnejšími a vplyvnejšími štátmi do štátov menších, vnášalo to do vzťahov medzi národmi napätie a nevraživosť. Preto považujeme takýto export ideológií za nevhodný. Domnievame sa, že porozumeniu a spolupráci našich krajín prospieva dôraz na spoločné hodnoty. Naopak, nastoľovanie kontroverzných tém toto porozumenie oslabuje.

Vážené panie veľvyslankyne, vážení páni veľvyslanci!

Veríme, že v budúcnosti nebudeme musieť reagovať na Vaše aktivity spôsobom, akým sme museli reagovať dnes.

Želáme si trvalé porozumenie a dobrú spoluprácu medzi našimi národmi a krajinami.

V Bratislave 8. 6. 2011

S úctou

Rudolf Bauer,
starosta Mestskej časti Košice-Západ
Štefan Bučko, herec
Ján Čarnogurský, právnik
Marián Čaučík,
aktivista v treťom sektore
Jaroslav Daniška,
redaktor týždenníka Týždeň
Imrich Gazda,
šéfredaktor portálu Postoy.sk
Anton Hykisch,
spisovateľ a bývalý veľvyslanec SR v Kanade
Eugen Korda, redaktor denníka SME
Tomáš Kriška,
kazateľ Bratskej jednoty baptistov
Teodor Križka,
šéfredaktor dvojtýždenníka Kultúra
Martin Lacko, historik
Martin Luterán, právnik
Jozef Majchrák,
redaktor týždenníka Týždeň
Pavol Minárik, analytik
Peter Osuský,
poslanec Národnej rady SR
Vladimír Palko, vysokoškolský učiteľ
Miroslav Porochnavý,
starosta obce Kochanovce
Alojz Rakús,
psychiater a vysokoškolský učiteľ
Stanislav Rakús, spisovateľ
Jana Ray-Tutková,
riaditeľka Centra pre bioetickú reformu
Gabriela Smolíková,
redaktorka štvrťročníka Impulz
Csaba Tolnai, vikár Cirkvi bratskej

Za správnosť: Vladimír Palko
e-mail: vpalko57@gmail.com

List predsedovi maďarského parlamentu

Vážený pán Köver,

v nedávnom pražskom rozhovore sa Vám podarilo prezradiť to, čo by nám neprišlo na um ani v najhoršom sne. Že totiž „když se stavělo vodní dílo Gabčíkovo? Nagymaros, tak slovenská strana velice brutálně změnila hranice. Maďarský stát hledal řešení prostřednictvím mezinárodního práva místo vojenské síly, kterou by vlastně mohl v takové situaci použít.“ To sme naozaj boli na samom okraji vojny? Kto by si ju prial? Normálni Slováci a Maďari zaiste nie. Našťastie uprednostnili ste medzinárodné právo, ale to sa postavilo na našu, slovenskú stranu. Stalo by sa tak aj vtedy, keby Slovensko naozaj „veľmi brutálne zmenilo hranice“? Vy zaiste poznáte pravdu, a napriek tomu s neuveriteľnou ľahkosťou používate slová, po ktorých naskakuje husia koža. To naozaj chcete nahnať strach celej strednej Európe? Váš rozhovor svedčí o pohŕdaní Slovenskom, podobne však ako p. Farkas, donedávna bratislavský konzul, dávate nám celkom otvorene najavo, že súčasný stav, teda mierové spolunažívanie Slovákov a Maďarov Vám, súčasným predstaviteľom Maďarska, z akýchsi nám neznámych príčin nevyhovuje.

Ako predseda Matice slovenskej, najstaršej slovenskej kultúrnej a vlasteneckej ustanovizne - ktorú Slovákom povolil v roku 1863 cisár František Jozef, a ktorú po tom, čo Vaši predchodcovia dostali do vlastných rúk Uhorsko, zrušil v roku 1875 smutne známy Koloman Tisza s dovetkom, že slovenského národa niet - obraciam sa na Vás s otázkou: Čo Vás vedie v 21. storočí k nezmyselným návratom do čias dávno minulých? Čo treba urobiť, aby ste Vy a Vaši politickí kolegovia prestali s nerealistickým snívaním o obnove Uhorska, po návrate do čias pred Trianonom? Myslíte si naozaj, že slovenský národ sa „narodil“ až počas trianonských rokovaní? Nič pre Vás neznamenajú slová sv. Štefana o spolunažívaní všetkých národov Uhorska? Nič Vám nehovoria zmluvy, ktoré ste podpísali po oboch svetových vojnách? Akým právom siahate na niečo, čo Vám nepatrí? U nás, u slovenských vlastencov, považujúcich mierové spolunažívanie medzi národmi za prirodzenú vec, vzbudzujú Vaše slová, opakované prejavy nadradenosti, obavu o našu spoločnú budúcnosť. Ako možno veriť Vašim slovám o tom, že „v Maďarsku národní otázka není nosnou tematikou, nemá mobilizační sílu. Energii i čas lidí zaměstnávají především sociální problémy“? Veď niet v Európe iného štátu, ktorý by takým otvoreným spôsobom ako Vy pestoval svoj nacionalizmus a zasahoval do vnútorných vecí iných štátov.

Svojím rozhovorom ste nás presvedčili, že asi majú pravdu niektorí budapeštianski diplomati, ktorí tvrdia, že byť Maďarom je diagnóza. Naozaj nestačia Vám poučenia z dejín, že Uhorsko, naša spoločná vlasť zanikla práve pre takú politiku, k akej sa nanovo vraciate? Že v poslednom storočí ste prehrali dve svetové vojny, do ktorých ste vstupovali s veľkými ambíciami? Že ste nepochodili ani na súde v Haagu v súvislosti s výstavbou vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros?

Súhlasím s Vami len v jednom: Vaši „slovenští kolegové by měli mít větší sebedůvěru“ a zabrániť tomu, čo sa u nás deje. Urobiť všetko pre to, aby sa nestávalo, že 20-ročný Slovák maďarskej národnosti nevie ceknúť po slovensky, čo nechápe lekárka z Panamy, ktorá ordinuje v Nových Zámkoch a slovensky vie! Ako budeme môcť aj naďalej pokojne spolunažívať, keď si nebudeme rozumieť? Alebo naozaj Vám ide práve o to, aby sa naše pokojné spolunažívanie skončilo?

Očakávam, že sa zamyslíte nad možným koncom cesty, na ktorú ste sa vydali. To si naozaj želáte také vyhrotenie situácie v strednej Európe, keď východiskom bude iba použitie vojenskej sily, s ktorým otvorene koketujete? Chcel by som Vám v mene tisícov členov Matice slovenskej, medzi ktorými sú aj slovenskí občania maďarskej národnosti, dôrazne oznámiť, že urobíme všetko pre to, aby súdržnosť medzi občanmi Slovenska bez ohľadu na ich materinský jazyk nebola politikmi Vášho typu ani v najmenšom narušená.

Marián Tkáč,
predseda Matice slovenskej

Kresba: Andrej Mišanek

O talentoch

(Dokončenie z 1. strany)

Aj preto som s potešením privítal úsilie otcov biskupov o to, aby kostolní organisti a zbormajstri boli platení štátom na plný úväzok. To je takmer ako holubica s ratolesťou v zobáku v časoch potopy sveta, ako znamenie, že sa z rozbúrených vôd vynoril kúsok pevnej pôdy. Ešte keby tak niekto venoval väčšiu pozornosť výberu architektov a výtvarnej výzdobe novopostavených chrámov, aby sa tam neudomácnili fresky, mozaiky, obrazy a sochy ako krikľúni z ulice, podnapití či nadrogovaní, alebo ako rozbité zrkadlá dnešných čias.

Potom by si azda aj kňazi uvedomili sémantiku gest a nerozhadzovali by - aspoň tí mladší, ktorí zle pochopili obsah slova civilnosť - rukami, akoby sa oháňali pred dotieravým hmyzom.

Cirkev u nás viac ako tisíc rokov predstavovala kultúrnu ustanovizeň v úplnosti, teda stelesňovala jednotu obsahu i formy, ponúkala religiozitu ako krásu, lebo ani viera, ani múdrosť nie sú úplné bez krásy rovnako, ako krása nie je mysliteľná v odtrhnutosti od svojho zdroja - Boha. Dalo by sa povedať, že skutočná zbožnosť a skutočné poznanie sa prejavujú aj - krásou. A naopak, ústup od krásy je znak úpadku viery.

Nepochybujem, že v stredoveku väčšina ľudí, dokonca ani šľachta, nežila na takej materiálnej úrovni ako dnešný človek. A predsa sa stredovek vedel povzniesť k stavbe katedrál, ktoré svedčia a budú svedčiť za krásu a proti ohavnosti, dokiaľ bude svet svetom stáť. Z chrámov vzišlo i výtvarné umenie a hudba, všetky druhy umenia, ktoré si nekládli za cieľ zobrazovať ľudské „pletichy“, ale vracať dôstojnú ozvenu kráse Božej.

Slovo, zvuk, gesto, obraz - to všetko sú nárečia toho istého jazyka, ktorým sme povolaní vzdávať vďaky a chváliť, lebo všetko, čo máme, nemáme od seba, ale ako dar.

Teodor Križka

Ján Čarnogurský

Modravá hora nás čaká

Minulý rok vystúpili prvýkrát desiatky návštevníkov zo Slovenska na Modravú horu, najvyššiu horu Matry. Vzdali sme hold našim apoštolom sv. Cyrilovi a Metodovi aj tretiemu vrchu nášho trojvršia - Matre. Tento rok si na sviatok sv. Cyrila a Metoda výstup zopakujeme. Sviatok pripadá na 5. júla, čiže utorok. Na Slovensku je deň pracovného voľna. Ďaleko sa aj tak nedá ísť, ale výlet na neďalekú Matru v Maďarsku je práve na jeden deň. Kto má v aute navigačný prístroj, nech si udá ako cieľ v Maďarsku Kékestetö (maďarský názov Modravej hory). Cesta vedie až na vrchol, je tam aj parkovisko a navigácia vás už dovedie. Na vrchole hory sa stretneme od 13-tej do 15-tej hodiny. Kto si chce užiť viac turistiky, môže odstaviť auto na parkovisku Mátraháza a odtiaľ vystúpiť na horu peši po turistickej značke, je to asi 2 km. Mátraháza je asi 100 km na severovýchod od Budapešti. Z Budapešti po Gyöngyös vedie diaľnica, potom zvyšných asi 15km vedie dobrá cesta.

Minulý rok sa nás na Modravej hore zišli desiatky z celého Slovenska. Matičiarky z Košíc zaspievali slovenské hymnické piesne. Teraz bude v Maďarsku pracovný deň, cesty budú asi plnšie, ale na Modravej hore bude rovnako krásne.

Dovidenia na vrchole Matry

Spomíname každý sám za seba...

Vďaka tým, ktorí neboli ľahostajní k osudu Slovákov.

Až prekvapivo málo sa nás zišlo na Národnom cintoríne. Až nepochopiteľná bola neúčasť pána prezidenta, ktorý Talianskom oslávil 150. výročie zjednotenia. Aj keď na cintoríne bola jeho čestná stráž, chýbali tí, ktorých sme volili.

Účastníci osláv sa vošli pod jednu strechu národnej dvorany, kde zaznelo to správne slovo na tento čas - Janka Kráľa, P. O. Hviezdoslava a ponášky na ľudovú pieseň Jána Levoslava Bellu v podaní pána Farkaša.

Človeka povzbudí účasť osobností ducha a kultúry Pavla Pareničku, Petra Cabadaja, pána profesora Imricha Sedláka, Michala Kováča Adamova, Jozefa Beňovského, Vlasty Bellovej, Borcovanovej, predsedu MS Mariána Tkáča, spisovateľa Dušana Mikolaja, Michala Eliáša a ďalších kultúrnych stálic, ktoré udržujú národnú pamäť sviežu a nezabúdajúcu.

Ocitnúť sa zoči-voči mužom Memoranda - Štefanovi Markovi Daxnerovi, Jánovi Franciscimu, Viliamovi Paulínimu Tóthovi, s úctou sa dotknúť memorandového stola, skloniť sa k lipám z tých čias a poprechodiť časy, v ktorých zanechali trvalú stopu s vynaložením osobných obetí a nadľudského úsilia, s odmietnutím mocných, ba ich hrubej ignorácie.

Aká príznačná paralela! Máločo sa zmenilo od tých čias v tomto ohľade.

Hrubosť a nezáujem pokračujú. Ako ináč možno nazvať nečinnosť slovenských médií, ktoré servírujú stále viac obéznemu národu relácie plné obžerstva, preteky v jedení bez servítky, pití piva, vulgárne partičky, pofiderné smotánky a všetko možné, len nie to, čo by mohlo byť potravou ducha.

Duša bolí pri pomyslení, ako sa správame k odkazu našich najlepších, ktorí spia svoj večný sen na Národnom cintoríne. Ako a kto sme poďakovali Mužom Memoranda pri 150. výročí? Víťazi memorandovej eseje, vy mladí (Matúš Novotňák, Kristína Ištvánová, Matúš Krátky, Filip Margetiny) - cítiace a mysliace bytosti, nie iba tvory, verím pevne, že zachytíte volanie po odčinení nevďaku, nekultúrneho barbarstva a napíšete, čo treba. V tejto devalvácii slov a nedostatku činov, ľahostajnosti voči svojmu osudu, že sa postavíte statočne proti pakultúre a znôške lží a nezáujmu o veci verejné.

Milí matičiari, pred 150 rokmi bez mobilov, telefónov, autobusových a vlakových spojení i áut sa zišlo v Martine 3000 Slovákov. Nejde mi do hlavy, čo sa to s nami stalo? Každý má sto dôvodov, prečo nemôže, ale ani jednu jedinkú dobrú vôľu, prečo áno. A dnes vieme, že neurobí to ani Matica za nás, ani prezident, ani ministri, ani primátori, ani poslanci a vedátori, ale každý sám za seba. Neobzerajme sa, moji drahí spolurodáci, matičiari, Slováci a nepýtajme sa, čo má urobiť ten alebo onen, pozrime sa každý sám na seba, každý sme čiastočkou tohto národného celku. My sami sme v nej - Matici nenahraditeľní.

Nie choďte, ale poďme, nie urobte, ale urobme tak, ako činili naši memorandoví muži, štúrovci a všetci, čo nežili zo dňa na deň a len pre seba.

P. S.

Memorandum národa slovenského v dejinnom kultúrnopolitickom kontexte možno zhliadnuť do 15. augusta 2011 v Slovenskom literárnom múzeu v Martine - 1. budova MS

Ľudmila Hrehorčáková

MIKULÁŠ SEDLÁK

Deformácia príjmov občanov Slovenska v rokoch 2005 - 2010

V druhom štvrťroku 2005 oproti jeho prvému štvrťroku sa zrýchlila mierne spotreba domácností. Podieľal sa na nej najmä pretrvávajúci rast príjmov obyvateľstva. Priemerná mzda sa dostala na 16 737 korún (555,60 eur), čiže stúpla nominálne o 8,2% a reálne o 5,6%. Priemerná hrubá mesačná mzda v roku 2005 bola 17 274Sk, t.j. 573 eur. (11)

Regionálne rozdiely v priemerných mesačných mzdách podľa krajov zostávali. Najvyššiu mzdu mal Bratislavský kraj, t.j. 134% priemeru Slovenska a najnižšiu Prešovský kraj, len 77,2% jeho priemeru. Platy nadpriemerne platených pracovníkov, ktorí tvorili r. 2005 tretinu a ktorí dostávali v hrubom priemerne 30 tisíc korún (995 eur), rástli rýchlejšie ako tých, čo zarábali málo. Platové rozptyly medzi ľuďmi s vyššími a nižšími príjmami sa začali prehlbovať.

Priemerný plat na Slovensku v poslednom štvrťroku 2006 sa dostal po prvýkrát v histórii nad 20 tisíc korún hrubého, konkrétne na 21 131 Sk (701 eur). V tomto roku ľudia zarábali v priemere 18 761 Sk, t. j. 623 eur v hrubom, (11) čo bolo cez 8% viac ako v roku 2005. Reálna mzda sa zvýšila o 3,3%.

Rýchlejšie ako platy rástli v r. 2006 zisky podnikov. Kým firmy zarobili takmer o 26% viac ako v roku 2005, mzdy stúpli trikrát pomalšie.

Prvý kvartál 2007 nastúpil s nižšou priemernou mzdou, ako skončil štvrtý kvartál 2006, keď sa v prvom kvartáli dosiahlo 18 511Sk (614 eur). Štvrtý kvartál 2007 sa však „vyšvihol" na 22 925 Sk (761 eur). Priemer mzdy za rok 2007 bol 20 146 Sk, t.j. 669 eur. (11) Reálny rast činil 4,3%.

Priemerná nominálna mzda roku 2008 stúpla na 21 782 Sk, t. j. 723 eur (11), čiže oproti roku 2007 o 8,1%. Jej reálny rast bol 3,3%.

Podľa hraníc chudoby ohrozovalo v roku 2006 toto riziko 10,7% obyvateľov Slovenska, keď oproti roku 2004 sa jeho miera znížila o 2,6% (bola 13,3%) a v porovnaní s rokom 2005 klesla o 0,9% (činila 11,6%).

Vysoké percento zamestnaných patrilo do skupiny, ktorých príjmy boli pod priemernou mzdou. Počet ľudí pracujúcich za menej ako priemer vzrástol v rokoch 2006 a 2007 na 71% oproti 68% v rokoch 2002 až 2005.

Z internetového prieskumu na stránke www.nase-platy.sk zo septembra 2008 vyplývalo, že takmer 47% Slovákov si nedokázalo ušetriť z platu mesačne ani korunu, čo znamená, že polovica Slovákov žila od výplaty k výplate. Podľa analytikov bola dôvodom toho nízka mzda, keďže len málo ľudí poberalo priemernú mzdu a stále viac domácností sa zadlžovalo.

Koncom roka 2008 pocítili ľudia krízu na svojich platoch. Podľa Štatistického úradu SR rástli v priemysle platy v októbri pomalšie než ceny. Kým rast jeho platov bol v septembri 9,5%, v októbri 2008 iba 4,4%, čiže menej než rast inflácie. Platy sa spomalili.

Platy v priemysle klesli v máji 2009 medziročne prvýkrát od februára 2006. Priemerná nominálna mzda sa znížila oproti máju 2008 o 1,3%. Reálna mzda klesla o 3,4%. Tento pád predstavoval už druhý mesiac za sebou, keď v apríli bol - 0,3%.

Kríza doliehala najväčšmi na chudobnejších. Najviac vzala prácu najchudobnejším regiónom. V chudobnejších krajoch boli pritom zamestnaní najhoršie platení. (5)

Priemernú mzdu za región presahujúcu celoslovenský priemer, ktorý bol v prvom štvrťroku 2009 710 eur, mal len Bratislavský kraj. Ľudia zarábali v priemere vyše 960 eur hrubého mesačne. Kraj mal v danom štvrťroku najvyšší prírastok. Kríza sa ho príliš nedotkla.

Najchudobnejší región tvoril Prešovský kraj. Nielenže bolo tam najviac nezamestnaných, ale zamestnaní zarábali zo všetkých krajov najmenej. V priemere len 536 eur. Priemerný mesačný plat v Prešovskom kraji bol až o vyše 40% nižší ako v Bratislavskom kraji.

Z údajov Štatistického úradu SR vyplynulo, že napriek vysokej nezamestnanosti a pretrvávajúcej kríze zarobili ľudia vo väčšine odvetví v septembri 2009 viac ako pred rokom. Jedným z hlavných dôvodov mala byť rastúca nezamestnanosť, čo je však paradoxné. Firmy totiž prepúšťali hlavne pracovníkov s najnižšími mzdami. Mzdy mohli takto štatisticky rásť. Druhým dôvodom mohla byť aj snaha firiem odmeniť tých, ktorým práca pribudla.

Hoci ekonomika v treťom štvrťroku 2009 padla, priemerné platy rástli. Rast bol síce pomalší ako začiatkom roka 2009, ale bolo to stále nad nulou. Priemerná mzda vzrástla z 704,57 eura v 3. štvrťroku roku 2008 na 722,51 eura v 3. štvrťroku roka 2009, t. j. reálne o 1,3%.

Podľa údajov z krajov musela až polovica zo zamestnaných čeliť v 3. štvrťroku 2009 poklesu platov. Najviac to pocítili v Košickom kraji, kde sa reálne mzdy znížili oproti r. 2008 o 1,5%. Do mínusu sa dostali platy v Žilinskom kraji (- 0,4%), v Banskobystrickom kraji (-1,2%) a v Trnavskom kraji (- 0,2%). Stúpli v Prešovskom kraji (o 3,4%).

Priemerná mzda Slovenska za rok 2009 sa zvýšila o 3 percentá, t. j. na 745 eur. Platy nerástli tak pomaly už 20 rokov. Tvrdilo sa, že „nebyť štedrosti verejnej správy a hry štatistických čísel bol by rast platov len mierne nad nulou."

V Sme z 5. 5. 2010 sa o tom píše: „Platy zamestnancov vo verejnej správe rástli vlani na rozdiel od mnohých, ktorí pracujú v súkromnom sektore. V štátnej správe boli mzdy valorizované aj v časoch, keď je šetrenie kľúčovou úlohou. V roku 2009 rástli v ekonomike mzdy minimálne, mnohí ľudia prichádzali dokonca o svoje príjmy a padali do hmotnej núdze."

Pokiaľ ide o vývoj priemernej mzdy Slovenska za analyzované obdobie, t. j. od roku 2005, vzrástla táto nominálne z 525,29 eura v roku 2004 na 722,51 eura roka 2009 (v treťom kvartáli), čiže o 37,5%. Reálny rast priemernej mzdy za toto obdobie bol 18,5%. V roku 2010 bola hrubá priemerná mzda 779 eura.

Zaujímavé informácie o vývoji priemerných miezd Slovenska po novembri 1989 priniesla štúdia, ktorú zverejnila začiatkom novembra 2009 Poštová banka. (9)

Táto vychádza z toho, že ak by sme pri výpočte vývoja priemerných reálnych miezd nevzali do úvahy odvody a dane, ale len infláciu, výška našich reálnych miezd bola by už prekonala prelomový rok 1989. Štúdia zohľadňuje pri výpočte infláciu, ale odrátava aj dane a odvody. Z tohto postupu vyšlo, že Slováci zarábajú stále menej ako pred pádom komunistického režimu.

Vláda Slovenskej republiky, ktorá sa dostala k moci v roku 2006, sa podujala riešiť vo svojom programe obrovské regionálne rozdiely na pomerne malom území SR. Hlavnou úlohou regionálnej politiky bolo zastaviť pokračujúci trend regionálnych disparít kombináciou centrálnych rozvojových impulzov a parciálnych politík samosprávnych krajov. Výsledky Štatistického úradu SR však ukazujú, že v tomto ohľade vláda neuspela. Rozdiely medzi Bratislavou a zvyškom Slovenska sa neznížili, ale sú väčšie ako v roku 2005. (6)

Veľkým zlom súčasnej paradigmy kapitalizmu, ktorý sa ešte väčšmi zvýraznil v hospodárskej kríze, a ktorý sa jednoznačne prejavil v rôznych podobách i na Slovenku, je prehlbujúca sa deformácia príjmov a ich štruktúry u občanov a jej nepriaznivé sociálne dôsledky. Sociálna kríza sa ozvala aj u nás.

Počet poberateľov podpory v nezamestnanosti (7) sa dostal v auguste 2009 na 2,8 násobok predchádzajúceho roka, čiže vzrástol z 22 552 v auguste 2008 na 63 495.

Do evidencie tzv. sociálnej siete (dávky v hmotnej núdzi), do ktorej má nárok len ten, koho rodinný príjem nedosahoval životné minimum, čiže 185,19 eura, pribúdalo od augusta 2008 niekoľko tisíc ľudí mesačne. Odvtedy vzrástol ich počet zo 151 339 na 169 000 v auguste 2009.

Súčasná spoločnosť plodí na jednej strane bedárov a na druhej strane podporuje vytváranie skupiny ľudí, ktorí krízu nepociťujú, ba ju zneužívajú, pritom príjmy a bohatstvo im ďalej rastú.

Príkladom sú riaditelia podnikov s účasťou štátu, ktorí si v čase krízy prilepšili o milióny korún. Zarábali niekoľkonásobne viac ako najvyšší ústavní činitelia. Príjmy šéfov ôsmich štátnych podnikov za rok 2008 sa pohybovali od 5 701 650 Sk, t. j. 189 260 eura (bývalý predseda Vojenského opravárenského podniku Trenčín) až po 3 236 410 (101 429 eura), ktorý dostal predseda predstavenstva Spoločnej zdravotnej poisťovne, pritom zdravotníctvo „trpí" na nedostatok peňazí a jeho dôsledky znášajú občania. (10)

Na Slovensku pribudlo v čase krízy roku 2009 sedemdesiat dolárových milionárov, čím ich počet dosiahol 2 770. Z tohto hľadiska sme „chudáci", lebo sme sa nedostali na predošlú hranicu 3 500 milionárov, ktorú sme prekročili už v roku 2007. (1)

Podľa časopisu Forbes si zabezpečil miesto v rebríčku boháčov miliardárov v roku 2009 po prvýkrát, aj keď tesne, veľkopodnikateľ pôvodom zo Slovenska (Andrej Babiš), ktorému patrí vo svetovom zozname 937. priečka s odhadovaným majetkom 1 miliardy dolárov. (8)

V súvislosti s dosiahnutím toho miesta Slovákom v rebríčku miliardárov povedal zakladateľ časopisu Forbes Steve Forbes v rozhovore pre Sme: „Vy sa zatiaľ iba rozohrievate ...Som si istý, že budete v globálnom rebríčku rásť." K „šťastiu" Slovenska nám už len toto chýba. Niektorí naši publicisti sa k danému počtu milionárov, resp. miliardárov u nás dokonca s ľútosťou vyjadrujú a horekujú nad tým, že slovenskí pracháči nestačia kráčať so svetom a že pri porovnaní s ním stagnujeme.

Je nanajvýš žalostné, priam neľudské, že niektorí naši žurnalisti, ba i tzv. ekonómovia bedákajú nad tým, že máme málo milionárov, resp. miliardárov a že im leží na srdci to, ako prispieť k ďalšiemu zvýšeniu tejto „zlatej" vrstvy boháčov, z ktorých nejeden prišiel, resp. prichádza k ohromnému majetku nečestnými praktikami, a to na úkor obyčajných ľudí práce. Títo služobníci kapitálu sa starajú o to ako ešte viacej podporiť luxus boháčov, ale nezaujímajú sa o masu občanov, ktorí žijú z ruky do úst, a ktorí v spoločnosti prevažujú, ako to potvrdzujú jednoznačne i nasledujúce údaje.

Priemerná hodinová mzda zamestnancov na Slovensku rástla od roku 2005, t.j. v rokoch 2005-2008 1,59 násobne. Mali sme rýchlejší rast ako v okolitých štátoch. Pri porovnaní jej úrovne s úrovňou vyspelých štátov sme však na chvoste. (3)

Podľa priemerných miezd v EÚ za roky 2002-2008 vypočítaných Dalibórom Holým z Českého štatistického úradu, pri ktorom analytik nedával mzdy do súvislosti s nákladmi na život v jednotlivých krajinách, vychádzalo Slovensko roku 2008 pri porovnaní našej hodinovej mzdy so susednými postsocialistickými krajinami EÚ v priemere na človeka najhoršie, a to sumou 4,13eura. V Maďarsku to bolo 4,33eura, v Poľsku 5,21eura, v Česku 5,65eura (najlepšie z bývalých socialistických krajín).

Niekoľkonásobne väčšie rozdiely sú pri komparácii priemernej hodinovej mzdy Slovenska s priemernými hodinovými mzdami vyspelých štátov EÚ. Najväčšie disparity sú oproti týmto štátom: Dánsko 24,62 eura, Írsko 20,41 eura, Veľká Británia 18,44 eura, Švédsko 17,40 eura a Rakúsko 14,03 eura. (3)

Preukázateľné disparity v úrovni odmeňovania sú aj u zahraničných firiem pri jeho porovnaní v materskej krajine a v pobočkách pôsobiacich na Slovensku. Napríklad Slovensko-nemecká obchodná a priemyselná komora skúmala výšku platov u takmer 11 000 pracovných pozícií v 51 nemeckých firmách na Slovensku za obdobie júl 2007 až jún 2008. Podľa štúdie o odmeňovaní 2008/2009 (Klenbaum SNOPK) zarábajú pracovníci v Nemecku šesť až sedemkrát viac ako ich rovnakí kolegovia v pobočke na Slovensku. Vedúci manažéri majú doma štyri a pol až päťkrát vyššie platy. (2)

Prenikavú priepasť v úrovni odmeňovania na Slovensku oproti vyspelým krajinám Európy dokumentuje tiež minimálna mzda, o ktorej opodstatnenosti sa u nás diskutuje. Minimálna mzda na Slovensku stúpla od roku 2004 z 6550 Sk (215,8 eur) na 295,5 eur r. 2009 a 307,7 eur r. 2010. Minimálne mzdy v niektorých popredných krajinách Európy sú však niekoľkonásobne vyššie. V Luxembursku je to 1682 eur, čiže 5,5 násobok nášho minima, v Írsku 1499 eur, t. j. 4,8 krát vyššia a v Belgicku 1440 eur, teda 4,7 krát viac. (4)

Veľmi početnou, sociálne však značne postihnutou skupinou ľudí v našej spoločnosti je prevažná časť starobných dôchodcov. K 31. decembru 2006 sa evidovalo 916 000 a k 31.decembru 2007 tvorili 917 tisíc občanov. Dnes je zhruba 1,25 milióna starobných dôchodkových dávok.

Priemerná mesačná penzia k 31. 12. 2004 dosahovala 7 046 Sk (233,90 eur), čo bolo 44,52% vtedajšej priemernej mzdy.

K 31. 12. 2007 bola priemerná výška starobného dôchodku 8 885 Sk (294,90 eur). K 31. 8. 2008 stúpol tento v rámci valorizácie na 9 407 Sk (313,05 eur).

Zavedenie eura v r. 2009 urýchlilo zvýšenie dôchodkov. Vzrástli už v januári 2009, a to o 6,95%. Zvýšenie sa udialo o pol roka skôr, ako bolo v minulosti pravidlom. Výška starobného dôchodku k 31. 12. 2009 činila 339,73 eur (10 234,70 Sk).

Kríza sa odrazila aj na príjmoch ľudí, ktorí už nepracovali. Inflácia dosiahla totiž rast iba 2,4% a rast miezd 3,7%, a preto sa zvýšili dôchodky k 1. januáru 2010 o 3,05%, t.j. na 350,09 eur (10 546,80 Sk). Priemerná výška starobných dôchodkov k 31. 5. 2010 bola 351,51 eur (10 589,60 Sk).

V súčasnosti je približne 900 tisíc penzistov s dôchodkom nižším ako 372 eur. Nad touto úrovňou je asi 350 tisíc dôchodcov.

Odborová organizácia Slovenska pokladá penzistov za jednu zo zvlášť ohrozených vrstiev spoločnosti. Napriek tomu nepresadzovala v krízovom období svoje predstavy o dôchodkoch. Jej predstaviteľ charakterizoval túto skupinu ľudí nasledovne: Odhliadnuc od tých, ktorí poberajú pomerne slušné dôchodky, treba väčšinu dôchodcov obdivovať, že vyžijú z toho, čo mesačne dostávajú.

LITERATÚRA

1. Boldocká, S.: Slovenskí milionári nestačia ísť so svetom. Bratislava: Hospodárske noviny, 30. 6. 2010.
2. Demko, M.: Za rovnakú prácu dostanete v Nemecku šesťkrát viac. Bratislava: Hospodárske noviny, 27. 10. 2008.
3. Glevická, M.: My zarobíme štyri eurá, Česi šesť. Bratislava: Sme, 9. 11. 2009.
4. Hanák, R.: S minimálnou mzdou stúpnu aj iné sumy. Bratislava: Hospodárske noviny, 20. 10. 2010.
5. Jančík, Ľ.: Chudobnejším kríza berie viac. Bratislava: Sme, 4. 6. 2009.
6. Krajanová, D.: Fico regióny nevyrovnal. Bratislava: Sme, 2. 7. 2010.
7. Obradovič, F.: Minimálna mzda prácu brzdí. No neberie. Bratislava: Hospodárske noviny, 15. - 17. 10. 2010.
8. Onuferová, M.: Medzi boháčmi je aj Slovák. Bratislava: Hospodárske noviny, 12. 3. 2010.
9. Raková, Ľ.: Naše platy nežná revolúcia nezvýšila. Bratislava: Hospodárske noviny, 12. 11. 2009.
10. Skyvová, B.: Príjmy štátnych riaditeľov krízu nepocítili. Bratislava: Hospodárske noviny, 2. 7. 2009.
11. Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2009. Bratislava: Štatistický úrad SR, VEDA, vydavateľstvo SAV, 2009.

TEODOR KRIŽKA

Návraty

Každý rok takto večer trinásteho
na lastovičky čakám v apríli,
aby mi oživili nebo a sa z neho
až do závratu modro napili.

A ony chodia. Na hodinu presne
každoročne ma každá nakojí
čipkami zlatom vyšívanej piesne.
Tikotom nemých kolies v orloji.

Ó, lastovičky! Chvostom v strede hodín
kreslia beh otáčavých ručičiek.
Prídu, a ja sa práve vtedy zrodím
ako do stráne úzky chodníček.

A prúdi to mnou, nahor to mnou stúpa,
to, čo len sotva nazvem po mene.
Čo iba s nemou topornosťou stĺpa
prijímam ticho ako znamenie.

Stúpa to ako teplomerom ortuť
až k spevu napnutými žilami.
A zdá sa mi, že kdesi v diaľke počuť,
ako Boh do rúk plače nad nami.

Pozdvihnem oči k nebu bielych mračien
tam kdesi vo mne, až tam k závratu,
sám berúc do rúk tvár. A plačem
zázrakom svoju dušu dojatú.

Revolúcia, kontrarevolúcia a konzervatívna revolúcia

(Dokončenie z 1. strany)

Účasť na tomto trende sa nám totiž neustále podsúva v médiách a aj v odbornej literatúre ako skutočný konzervativizmus, čím sa darí diskreditovať tento pojem v očiach ľudí, ktorí majú tradicionalistický postoj k európskej kultúre. Obávam sa, že v tomto prípade skôr ako o liek ide o pomalý, ale o to účinnejší jed.

Preto považujem za dôležité vymedzenie sa voči skupinám, participujúcim na tomto pokrivenom pojme konzervativizmu. Ak to neurobíme, tak sa nám môže stať, že budeme rukojemníkmi pojmu, s ktorým nás budú fakticky spájať len spomienky na zašlý myšlienkový súzvuk, medzi ním a nami. Týmto vymedzením zároveň zvýrazníme vlastnú identitu, bez ktorej je akékoľvek uvažovanie o perspektívach uchovávania tradícií zbytočné.

Na druhej strane je pravdepodobné, že voči tomuto vymedzeniu sa ozvú protestné hlasy, ktoré budú považovať tvrdenie o rozpore medzi „skutočným“ a „falošným“ konzervativizmom za pochybné. Budú zrejme poukazovať na fakt primátu v používaní tohto pojmu v politickom význame, patriaci k anglosaskej tradícii konzervativizmu, ktorú nižšie spochybňujem ako pseudokonzervatívnu. Problém spočíva v odlišnom vnímaní pojmu konzervativizmus. Genealogické vnímanie, operujúce časovým primátom, požaduje, aby sa za autentickú tradíciu konzervativizmu považovala anglosaská reakcia na sociálne pohyby 18. a 19. storočia, pričom uvádza do závislosti od tejto reakcie aj porevolučný konzervativizmus kontinentálny. Z toho dôvodu býva Burke označovaný za „otca konzervativizmu“. Naproti tomu etymologické vnímanie pojmu konzervativizmus si kladie za úlohu vymedziť oprávnenosť prisvojenia si tohto pojmu na základe zhody jeho významu s realitou. „Pravda je zhoda intelektu a veci“ , učí Anjelský doktor. Výhodu druhej metódy si môžeme overiť na banálnom príklade. Predpokladajme, že jeden z mojich poslucháčov sa postaví a povie o sebe, že je krásny. Nájdu sa však zaiste aj takí zvrhlíci, čo mu to budú chcieť vyhovoriť a pojem krásy by chceli aplikovať na seba, pretože človek je krehká nádoba. On by sa však bránil tým, že by poukazoval na fakt primátu v používaní pojmu „krásny“ v sále, čím by zakotvil pravidlo: „ kto prvý povie o sebe, že je krásny, ten ním skutočne aj je.“ Elementárne svetlo prirodzeného rozumu sa však vzpiera podobným uzáverom. Väčšina ľudí by sa zrejme priklonila k nazeraniu autentickej krásy ako niečoho, čo zodpovedá významu pojmu krásy, a nie toho, čo sa v rozpore s významom ako aj realitou za krásne vydáva.

Domnievam sa preto, že sa príliš nespreneverím zdravému rozumu, ak budem postupovať podobne aj v prípade pojmu konzervativizmus.

Vo svojom príspevku by som sa chcel zamerať na skupinu ľudí, ktorá berie na seba označenia odvodené od slovesa konzervovať a domáha sa toho, aby bola považovaná za konzervatívnu. Problémom, na ktorý by som chcel upozorniť, je ich svojvoľná, účelová a oportunistická uzurpácia určitého pohybu, ktorého podstatou je pre nás uchovávanie a prenos základov nášho európskeho kultúrneho bytia. Tento akt povrchného prisvojenia konzervatívnych pojmov, vyprázdnených a bez podstaty, sa udomácnil v určitých kruhoch ako jeden z možných spôsobov uchovania sofistikovaného pohodlia, ktoré im ponúka západná civilizácia. Pod tlakom reality zhadzujú títo ľudia kožu svojej ľavicovej a liberálnej minulosti, snažiac sa nasúkať do pseudokonzervatívnej ulity. Skelet ich myslenia je však taký nasiaknutý ľavicovými, liberálnymi, osvieteneckými alebo novopohanskými ideami, že im znemožňuje prekročiť hranicu oddeľujúcu oblasť druhoradých prípadkov, od oblasti podstaty. Ich pohyb v konzervatívnych kruhoch, snaha o dominanciu spojenú s možnosťou určovania trendov v konzervatívnom myslení a snaha o redefiníciu základov európskej kultúry, vedie k vytváraniu chaosu, ktorý je v lepšom prípade nechceným sekundárnym javom ich snaženia, v horšom prípade zámerom. Jednou z možností, ako tomuto zmätku uniknúť, je preskúmať intelektuálny pohyb, ktorý budem pre vymedzenie ich spoločnej platformy nazývať „konzervatívnou revolúciou“.

Celú problematiku možno podať na tejto malej ploche samozrejme len v náznakoch. Je evidentné, že pod tento pojem bude nutné podriadiť viacero hnutí, ktoré sú často v podružnostiach antagonistické, ale v podstate identické čo do snahy o uchovanie materiálnych a sociálnych výdobytkov európskej civilizácie a čo do latentnej averzie voči tomu javu, na ktorom v skutočnosti stojí a padá Európa - voči kresťanstvu. Táto averzia, ktorá na seba berie podobu pohŕdania alebo tolerantne sa ošívajúcej nervozity, sa zintenzívňuje priamoúmerne tomu, ako sa tento zdanlivý konzervativizmus dostáva do stretu s autentickým kresťanstvom. Kým však v prípade protestantských siekt prehltne ešte nejednu horkú pilulku, jeho nervozita vrcholí pri strete s kresťanstvom neoklieštenym a pravým, reprezentovaným Katolíckou cirkvou. Vtedy sa kŕčovitosť ich tolerantnej zhovievavosti stráca v záplave výhrad a nariekaní, prípadne ich pohŕdanie prechádza do zúrivosti.

Keďže na základe objektívneho štúdia dejín, ale aj prítomnosti, môžeme pokladať Katolícku cirkev za garanta autentického uchovania európskeho kultúrneho a civilizačného dedičstva, nutne predstavujú tieto skupiny, svojim ambivalentným vzťahom k Cirkvi, potenciálne nebezpečenstvo, ktorého cieľom je skôr drobiť ako uchovávať. Ak máme snahu predísť uviaznutiu autentických konzervatívcov v trasovisku agnostického a amorfného konzervativizmu, tak je vhodné poukázať na tento jav natoľko, aby sa stal výstrahou pred ľahkovážnou spoluprácou s týmito predstaviteľmi najnovšej formy oportunizmu.

Pojmy

Dôsledná analýza by mala byť založená na vymedzení základných pojmov, s ktorými budeme narábať. Línia stretu povedie územím, na ktorom sa vo zvláštnej symbióze stretávajú dve protikladné idey: idea revolúcie a idea kontrarevolúcie.

Všetci vieme, alebo by sme aspoň mali vedieť, kto sú to revolucionári. Sú to naši nepriatelia, ktorí vedia o sebe, že sú našimi nepriateľmi a takto sa na nich aj pozeráme a vnímame ich. Sú to aktívni ničitelia európskej kresťanskej kultúry. Taktiež vieme, kto sú kontrarevolucionári. To sme my, kresťania a nepriatelia revolúcií, abstraktných rekonštrukcií spoločnosti, sociálnych utópií a viery v pokrok. Alebo by sme aspoň mali byť.

Kto sú však konzervatívni revolucionári?

Tento zmätok pojmov, citov a postojov, ktorý budem nazývať konzervatívnou revolúciou, sa dá rozmotať len tak, že si vymedzíme hranice revolúcie a kontrarevolúcie. A to tým, že na mape európskych dejín zakreslíme územie jadra našej kultúry a označíme všetko, čo atakuje toto jadro s úmyslom poškodiť ho alebo zničiť, za revolučné. Týmto jadrom a ústredným vzťažným bodom, z ktorého vyrastá flóra našej kultúry, zjemňujúca nehostinné pohanské skaly a púšte, je Cirkev. Zo známeho faktu strategického, ktorý nás učí, že územia určitou metódou dobité, sa tou istou metódou musia aj udržiavať, ak nechceme, aby boli stratené, môžeme z toho odvodiť poučenie aj vo veci základov európskej kultúry. Bola to jednoznačne Katolícka cirkev, ktorá ju budovala od pádu Rímskej ríše. To ona zachovala z antickej vzdelanosti, čo sa uchovať v danej chvíli dalo, ona civilizovala barbarov a pretavila kmeňové zvyky Germánov, Keltov a Slovanov do novej sociálnej formy stredovekého stavovského štátu. To bola sila, s ktorou dobývala Európa územia ducha i územia geografické. A len do tej miery, do akej si vedela uchovať čo i len nepatrnú časť z týchto základov, sa jej darila aj jej expanzia.

Je teda evidentné, že pri posudzovaní problému toho, čo vlastne označiť za revolučné a čo označiť za konzervatívne, si nevystačíme s bežne prezentovanou politologickou dogmou, ktorá popisuje revolúciu primárne ako sociálny fenomén. Pri takomto chápaní slova revolúcia by sa nám zúžil revolučný priestor v európskych dejinách na obdobie po Francúzskej revolúcii a priestor kontrarevolúcie by poňal do svojho stredu živly veľmi rôznorodé. Tým by sa však vzhľadom na uvedený fakt kultúrneho primátu Katolíckej cirkvi dostala do súhrnu tradovaných a uchovania hodných javov aj obrovská masa Cirkvi nepriateľsky naklonených a antagonistických síl. Bude teda treba pri stanovovaní počiatkov revolúcie a kontrarevolúcie posunúť časový horizont späť o niekoľko storočí od roku 1789.

Ak pominieme neúspešné revolúcie stredoveku, albigénske, katharské či husitské, zostáva ako prvá inštitucionalizovaná a dovŕšená revolúcia, revolúcia lutherská. Dátum sa nám tým posúva na počiatok 16. storočia. Luther sám je akýmsi predobrazom konzervatívneho revolucionára hnusiaceho si Katolícku cirkev a zároveň desiaceho sa sociálnych a duchovných démonov, ktorých sám vyvolal jej napádaním. Vidíme ho, ako sa vrhá do náručia svetskej moci a pod dojmom sedliackych búrok, ktoré vyvolal svojím vystúpením, stáva sa utilitaristickým konzervatívcom volajúcim po poriadku. Jeho duchovní nasledovníci počas stáročí rozoberali základy Európy tehlu po tehle, ich rady sa rozširovali, bojovali proti sebe navzájom, odpadávali aj od viery reformovanej, ale v sebe si niesli ono revolučné posolstvo nenávisti ku všetkému katolíckemu.

Toto sú hranice revolúcie.

Revolúcia sa začína meter od hraníc Katolíckej cirkvi. Kontrarevolúcia naopak prebýva len za jej hradbami. Nevznikla v roku 1789, len plynulo pokračovala, od revolúcií predošlých, cez ďalšiu revolúciu k revolúciám budúcim.

Pamäť ľudstva je však slabá a čas býva milosrdný, nehľadiac na zásluhy a previnenia. To, čo bolo kedysi revolúciou, stáva sa pod tlakom nových prichádzajúcich blúznení konzervatívnym. A tak sa včerajší revolucionár stáva uchovávateľom a často mu ani nedochádza, že uchováva revolučné výdobytky, ako nás učila svojho času marxistická terminológia. Ako tak pokrok napreduje, dopracováva sa ľudské trieštenie k stále abstraktnejším utópiám, až raz si aj niektorí z tých najzarytejších revolucionárov povedia: dosť, takto to už ďalej nejde, a stanú sa uvedomelými konzervatívnymi revolucionármi. Akceptujú revolúciu po určitú hranicu, ale potom už ani krok. Územie ich konzervatívnej revolúcie začína za hradbami Katolíckej cirkvi a končí väčšinou pri socialistickej utópii. K bránam socialistickej utópie už dorazila konzervatívna revolúcia ako agnostická a pragmatická vyznávačka európskeho civilizačného pohodlíčka a sofistikovaných kultúrno-zmyslových rozkoší, ktoré im realizácia socialistickej utópie nevedela zabezpečiť. Táto pragmatická väzba na sekundárne výdobytky európskej kultúry, idúca ruka v ruke s ignoráciou jej podstaty, je príznačná pre všetky druhy konzervatívnej revolúcie. Neustále opakovanie tohto postoja v rôznych variantoch vyplýva z kombinácie určitého stáročiami vyprofilovaného druhu psychiky.

K tomu, aby sme vedeli lepšie identifikovať konzervatívneho revolucionára, by nám mal poslúžiť pokus o popis jeho mentality.

Mentalita konzervatívneho revolucionára

Jednou z jeho základných čŕt je niečo, čo by sa dalo nazvať: skysnutá revolučnosť. Tento akoby konzervatívec, dedič vyznávačov „mierneho pokroku v medziach zákona“ a rozháňačov stredovekých chmár naďalej pevne verí v pokrok v medziach zákona. Keď burcuje, tak vždy si nasadzuje hrdú masku človeka spätého s realitou dnešných dní, hľadiaceho neohrozene do budúcnosti, v ktorej veští prísľuby uchovania európskych výdobytkov. Samozrejme, len tých, ktoré si to skutočne zaslúžia, čiže: demokracie, tolerancie, plurality a podobne. Ničoho sa neľaká. Čo už dobe nesedí, to treba odhodiť. Pre kuvičie hlasy zatuchnutých kontrarevolucionárov má trpký úsmev plný súcitného pohŕdania a na perách okrídlenú frázu o bourbonovcoch, ktorí sa ničomu nepriučili a nič nepochopili. Tieto verbálne prejavy sympatií k modernite, technicite a pokročilej fáze masového života však v jeho vnútri narážajú na lásku k pohodlíčku teplého europoidného domova, plného rôznych nostalgických hračiek typu sláčikového kvarteta alebo dobre klimatizovanej galérie obrazov. To všetko treba uchovať, aby zmyslové pôžitky kultivovaného pokrokára boli zasýtené. A tak revolučná verva začína kysnúť. Do ľavicového raja všeobecného zbratania sa mu práve veľmi nechce, to by sa musel deliť o svoje pohodlíčko a nebodaj ho aj stratiť, ale čo robiť, keď z druhej strany cerí zuby netolerantná hydra stredovekého tmárstva?

Tu prichádza na pomoc moderná doba, ktorá sa naučila riešiť podobné problémy. Podobne, ako si možno v súčasnosti užívať slasti pohlavného života a nebyť pritom vystavený tomu strašnému nebezpečenstvu, že bude počaté dieťa, tak sa dá byť aj konzervatívcom bez toho, aby sme sa vystavovali riziku, že budeme musieť nebodaj konvertovať. V praxi to znamená užívať si sekundárne účinky základov budovaných v stredoveku, bez namáhavej povinnosti tieto základy uchovať.

Mentalita konzervatívneho revolucionára vykazuje teda všetky znaky psychiky parazita, ktorému neprekáža, že objekt jeho parazitizmu hnije alebo je poprípade mŕtvy. On si bude užívať na jeho povrchu, pretože hniloba je ešte ďaleko. Potopiť zahnívajúceho Leviatana sa mu nechce, veď by sa spláchol aj on sám, ale odstrániť hnilobu tiež nie. Dôvody má prosté: ten očistný skalpel by mohol zasiahnuť aj jeho, a to pri zistení, že tento kultúrny parazit je zároveň jedným zo šíriteľov hniloby.

A tak žije konzervatívny revolucionár vo svojom pokryteckom svete, ktorý má len jediný účel: čo najdlhšie možné uchovanie jeho vyprázdnených civilizačných návykov, visiacich vo vzduchoprázdne a neukotvených v žiadnom fundamente. Kultúra pre neho nie je konkrétnym živým organizmom, neustále napájaným náboženskou vierou prežívajúcou aj po páde civilizácie. Vytvoril si abstraktnú humanistickú tradíciu platnú pre celý svet, resp. podržal ju zo svojej revolučnej minulosti a učinil ju predmetom konzervácie. V skutočnosti mu civilizácia nahradila náboženstvo v jeho univerzálnosti. Konzervatívny revolucionár nepochopí, že jedno náboženstvo môže vytvoriť rôzne civilizácie líšiace sa od seba a teda, že civilizácia sama osebe, na rozdiel od Cirkvi, nemôže byť univerzálna. Cirkev naopak nepotrebuje nejakú konkrétnu kultúru a civilizáciu na to, aby zostala Cirkvou. Ona sama vytvára kultúry, preberá nové a transformuje ich.

Toto konzervatívny revolucionár nechápe. Pre neho zánikom humanistického a antropocentrického novoveku padá všetko. Vie, že na svoje prežitie a pohodlie potrebuje masy vyznávajúce rovnaké novoveké civilizačné hodnoty. Preto sa snaží neustále rozširovať ich počet expanziou osvieteneckého a antropocentrického humanizmu, či už demokratického alebo autoritatívneho, do sveta.

Jeho snom je europoidná forma konfucionizmu, rozšírená po celom svete.

Tá mu svojou ametafyzickosťou a zameraním sa na banálny pragmatizmus povrchných cností antropocentrického razenia umožní zapriahnuť čo najširšie masy do služby duchovného mandarinizmu svojej kliky. Miliardy uvedomelých, amorfných a bezkonfesných trogloditov podľa jeho predstáv budú konzervovať fosíliu európskej civilizácie, z ktorej sa podarilo vyštvať jeho revolučným predchodcom jej dušu.

Nikto samozrejme nebude protestovať viac proti takýmto zovšeobecňujúcim obvineniam ako samotní konzervatívni revolucionári. Budú sa dovolávať svojho neutrálneho a zhovievavého vzťahu k Cirkvi. Budú sa preukazovať dobrými vzťahmi s mnohými členmi kléru, neuvedomujúc si, že vo svojej neznalosti vnútorných problémov v Cirkvi skôr vydávajú svedectvo o jej neutešenom súčasnom stave ako o svojej úprimnosti. Budú ironizovať tzv. sprisahanecké teórie a patologizovať každého svojho oponenta ako notorického paranoika. Budú sa dovolávať podružných rozmanitostí, ktorými sa od seba navzájom odlišujú a budú zamlčovať spoločnú bázu mobilizácie svojich hnutí. Tou zostáva snaha o konzerváciu novodobého vývoja v Európe. S pravou byzantínskou zaslepenosťou si totiž namýšľajú, že stav rozkladu európskej kultúry, počínajúci 18. storočím, a výdobytky tejto degenerácie sú autentickým európskym dedičstvom, podobne ako sa stredoveký Gréci v Konštantínopole nazývali naivne Rimanmi. A nech už sa nazývajú občianskymi konzervatívcami, neokonzervatívcami, konzervatívnymi revolucionármi alebo novou pravicou, spája ich latentná antipatia k reakčným kresťanským silám, ktorá môže oscilovať od pluralitou maskovaného, protektorského vykazovania Cirkvi za hranice verejného priestoru až po novopohanské pohŕdanie úzkoprsosťou kresťanstva.

V niečom však majú pravdu. Ich rozmanitosť nie je fikciou. Oni sú taktiež dedičmi prvotného hriechu, chýba im pravá jednota, a malichernosť ich hádok často nemusí brať konca. Tým vytvárajú chaos v našich mysliach hľadajúcich potenciálnych spojencov v boji proti úpadku. Je to však pasca, ktorej sa treba vyhnúť. Zánik civilizácie je niekedy menším zlom ako jej zahnívanie.

Branislav Michalka

(Dokončenie v nasledujúcom čísle)

blázon

(f. nietzschemu)

tak blízko teba,
a predsa tak vzdialení.
kostolné múry nás nezachránia.
hľadať by sme ťa mali za nimi.
kto sme my?
odetí do purpuru.
aj farizeji by nás vysmiali.
na čo sme sa to, milý Bože,
na koho sme sa zmenili?
mal nietzsche pravdu,
keď nás odsúdil?
koho nám ešte pošleš?
veď si nás už raz zachránil.
zabudli sme.
zabudli?
alebo je to takto ľahšie?
zavrieť ťa pekne za múry.
tam si ži.
a neotravuj.
nám pokojne stačíš drevený.
len preboha nie živý!
pre koho by sme sochy stavali?
na živých zarábať sa nepatrí.
prečo bral som ťa, starý blázon,
prečo bral som ťa do ruky?

priateľovi

nepýtaj sa, prečo plačem.
keď básnik počne báseň,
zbytočné sú slová.
keď donosí ju v sebe
a ona vypadne mu z lona,
zaplače znova.
bez slova
utrie slzu z líca a požehná jej,
aby žila.
a jeho báseň?
verná tuláčka,
rozprávať bude deťom
o básnikoch, keď ešte žili spolu
na svete.
tak báseň nikdy neumiera.
len básnikov je pomenej.
nie nežičlivá doba.
láska chýba.
z nej a z bolesti sa rodí poézia.
my zabudli sme milovať
a bojíme sa utrpenia.
preto je báseň vyhnanec
a básnik štvanec na úteku.
človek nechce počuť pravdu o sebe.
len jedna otázka ho trápi neustále:
kto najkrajší je na svete?

odpustenie

odpustiť, to je ako vyrásť.
a ešte čosi.
o čom sa nehovorí.
čo sa len cíti.
zo srdca.
z očí.
potichu.
mlčky.

BRAT ŠAVOL

Doma je miesto pre tvoj kríž

Brat Šavol, vlastným menom Karol Lovaš. Je katolícky kňaz. Štúdium teológie absolvoval na Karlovej univerzite v Prahe. Na Katolíckej univerzite v Ružomberku získal titul PhDr. v odbore Dejín žurnalistiky. V minulosti pôsobil ako reportér a moderátor Rádia Twist. Bol vojnovým korešpondentom v bývalej Juhoslávii. Na svojom konte má desiatku reportáží, ktoré pravidelne vírili domáce politické vody. Jeho živé komentovanie udalostí zatýkania bývalého predsedu vlády Vladimíra Mečiara vo vile Elektra prevzala na svojich stránkach aj americká CNN. Dnes pôsobí vo svojom materskom kláštore v Želive v Českej repubilke. Pre záujemcov pravidelne pripravuje duchovné cvičenia (www.zeliv.eu). Svoje kázne zverejňuje na svojom blogu savol.blog.sme.sk Naposledy mu vyšla vo vydavateľstve Cathedra knižka Boží šašo.

bez názvu

zostať ti verný.
ale ako?
nauč ma to.
pozeráme sa spolu na seba.
ty na mňa
a ja na teba.
zostarli sme.
láska už nie je mladá dievčina.
vášne vyprchali
a my zostali sme sami.
odkázaní na seba.
ty na mňa
a ja na teba.
vernosť je láska,
ktorá dospela.
ktorá viac dáva, ako pýta.
a menej čaká,
ako dostáva.
vernosť nezabúda.
vie, čo má.
preto sa vernosť nehnevá.
ale viac chápe, ako kričí.
a keď sa tvoje telo zmení
a krása dá mu novú podobu,
vernosť ti káže zostať,
neutekať z domu.
nemeniť starú posteľ za novú.
poznáš ma lepšie ako seba.
nech pamätám si tieto slová,
keď sa raz hlava opäť zamotá.

milanovi r.

„len vyzápasený pokoj je pokojom.
len vyzápasená radosť je radosťou.“

aký ste krutý, priateľ môj.
či nezápasím dosť?
pokoj však nie je lós.
pokoj si treba zaslúžiť.
nie vybojovať v súboji.
na pokoj treba dozrieť.
tak ako zrno na chleba.
a ten chlieb, to je odmena.
no cesto musí najprv dorásť v chlieb.
a to, môj priateľ, nejde hneď.
neviňte cesto, že je plné života.
ten život, to je záruka.
musí prejsť všetkým, čo mu treba,
aby mohlo zmeniť sa raz v chleba.
nechcite pokoj pre cesto.
na ten je ešte priskoro.
až keď sa z pece vráti,
bude čímsi novým.
a bude schopné svedčiť o pokoji.

výčitka

nechaj ma, prosím, Bože, tak.
nechaj ma na pokoji.
tvoja láska bolí.
chceš viac, ako ti viem dať.
mám z teba strach.
ideš na doraz.
nechcem sa s tebou milovať.
tvoje bozky pália.
a tvoja láska zabíja.
môže byť básnik svätý za živa?
bojí sa umierania.
nevie ti opätovať tvoje city.
bojí sa svojho ja.
som na dne, Bože.
nechaj ma.
vyber si iných pre lásku.
miluj ma menej ako svojho syna.
že sa to nedá?
tak ma ťahaj zo dna.
už niečo cítim pod nohami.
prepáč mi.
som až príliš slabý
a hlúpy ešte viac.
to tvoje rany sú dnom pod nohami,
to ony zastavili pád.

bozk

aj muži plačú.
stoja nahí v daždi.
aby im kvapky
slzy zakryli.
keď muži plačú
nesmie ich nik vidieť.
v daždi sa cítia
bezpeční.
aj muži plačú.
inak ako ženy.
boja sa slzy na líci.
kvôli nej
stoja nahí v daždi.
aj muži majú svoje dni.

p.s.
len málokto ich dokáže rozoznať
od kvapiek dažďa.
zabudli sme ako chutia slzy.
ako soľ.
znamenie na našich perách,
ktoré zostáva, aj keď dažďové
kvapky dávno vysuší slnko.

syn

Doma je miesto, kde ťa čakajú
Doma je tam, kde sa nepýtajú
PREČO
Doma je dobre zasadený strom
Pod ktorým môžeš plakať ticho
Doma sú ruky stále vystreté
Doma sú nohy na kolenách
Doma si doma, nie viac zbeh
Aj keď druhých máš hneď v pätách
Doma je posteľ pripravená
Ráno i večer
V každý čas
Doma je láska stále verná
Pre ktorú vždy si vzácny dosť
Doma je kde ťa neodmietnu
Aj keby svet ťa opľuť chcel
Doma si synom, dcérou
Aj keď si vonku stratil česť
Doma je slovo bez podmienok
Doma je pohladenie zblízka
Doma je kolíska i hrob
A tvoja stále plná miska
Doma je srdce pripravené
Keď vstúpiš, tak ho pochopíš
Doma je tvoje ÁNO povedané
Doma je miesto pre tvoj kríž.

List z Thessaloník

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

I

V širokých stepiach smerom na východ, kde ranný obzor čítal z diaľok stožiare obchodných lodí; kde zarovno s vetrom cválali kočovníci a ešte k prístavom Theodosia a Chersones doliehalo ich bojovné: „Hajrá! Hajrá!“ Kde sa na ostrým slnkom vypálených trávach pásli stáda fľakatých kobýl a sokol rároh nad nimi pretínal posvätné ticho poludnia - ešte aj tam niekde, na miestach, čo správcovia nestihli presne zapísať do hrubých kroník a kde zapadajúce slnko svetlilo oblaky do tenkých pásov - ešte aj tam sa rozprestieralo panstvo Byzantskej ríše. Jednu z jej provincií, Bithýniu, spravoval v dobách vlády cisára Teofila miestodržiteľ Lev z Thessaloník. A kým bol na cestách, o jeho palác, záhradu a o priľahlé panstvá sa starali dva tucty sluhov a najstarší syn.

Volal sa Metod. Hlboký, prísny a zodpovedný. Už od detstva ho otec zasväcoval do štátnických záležitostí. O histórii, teológii, práve a rétorike vedel toľko, že sa mu sotva vyrovnal učiteľský zbor solúnskej univerzity zvanej Magnaura. A dal Boh, že Metod nebol sám. Ctihodnému miestodržiteľskému páru sa narodilo ešte šesť detí a najmladšiemu z nich dali meno Konštantín.

Konštantín už ako chlapec dosahoval duchovnú výšku inú než ostatné deti. Bol obdarovaný akousi zvláštnou, nesmierne slobodnou dušou, ktorá ho uschopnila dívať sa na každú bytosť s láskou, no zároveň sa v kontempláciách a snoch uchrániť od ľudí až tak; že cítil miesta, kde po zemi kráčali anjeli a kde zostúpil dobrý a kde zlý duch. Konštantín sa rád túlal so svojimi rovesníkmi do lesov, roklín a hôr - zvlášť na východ od vrchu Chortiatis, ktorý už od dávna pozdravovali z diaľky námorníci a vypínali hruď ako bielu plachtu s volaním: „Buď požehnaná, zem!“ Pre svojich priateľov mal chlapec mimoriadne pochopenie. Aj jeho inak nekompromisný brat Metod stíchol, keď sa Konštantín chystal prevravieť. Zvažoval bratove slová - inému rečníkovi by hádam vytkol prílišnú hravosť a nedôslednosť v pojmoch - no tu stál Metod v úžase a počúval hĺbku a krásu myšlienok malého Konštantína. A bol to práve on, najmladší brat, kto váženého Metoda primäl zamyslieť sa nad otázkou „Prečo existuje krása?“ a ešte: „Kde vlastne niet krásy na zemi?“

Keď videl, ako Konštantín namáča do mlák na kamenistých cestách po daždi vŕbový prút a kreslí ním na suchú zem písmená a kvety, aby opäť zmizli do sparného dňa a do neba; s úžasom sa díval na slnko, čo dáva klíčiť trávam a vzápätí si ich v spaľujúcich dňoch berie späť. A zdvihol brata na ruky, keď sa mu na dlhých túrach podlamovali kolená a tíšil ho, ak ho schytil kŕč a horko plakal držiac sa Metodovho pása. Konštantín udieral pästičkami: „Metod! Metod! Ale kým my tu kráčame, naši bratia trpia!“ A veľký žiaľ nad nemohúcnosťou pomôcť načisto zovrel Konštantínovo telo. Zmenil mu tvár na prúd sĺz, a nik ich nevedel zastaviť. Len útržkom cezeň kričal o váhe hriechov, o ktorých nevieme a o strašnej bolesti na svete... A Metod si ho pevne tisol k hrudi a dlhým a nemým pohľadom sledoval obzor a mŕtve oblaky.

Konštantín sa naučil čítať mimoriadne skoro a v detstve mu zaplavila dušu taká túžba po poznaní, že otec len s úsmevom a údivom sledoval, ako sa najmladší syn naučil znaky mnohých abecied - a čoskoro ovládal aj grafémy z miest dávnej Kolchidy a spisov amharských kňazov; čoskoro bezchybne odpovedal na cirkevné dišputy po latinsky a v starej sýrčine... Otec len ticho počúval, ako si s láskou spieval slovanské piesne. A prekypovali takou silou a takým životom, že nik si nevedel spomenúť, či už niekedy v živote počul čosi podobné. Konštantín mal zvláštny dar rozumieť rečiam zvieracím aj ľudským, rozumieť písmu aj Písmu - a ten dar bol taký, akého sa nedostalo mnohým ľuďom dlho pred ním a ešte mnohým ľuďom po ňom. Slová Evanjelia mu neutekali do ďalších viet, jeho myseľ sa pri nich nerozptyľovala a nepozhovela pri nich len nachvíľu, aby vzápätí zabudla na to, čoho sa dotkala. Nie. Konštantín preberal slovami pomaly, akoby sa dotýkal živých bytostí. Na každú vetu Písma by vedel napísať traktát, každá jedna veta mu ešte ako dieťaťu zapaľovala srdce a vyvolávala toľko myšlienok a chválospevov, že by nimi zaplnil celé knižnice. Opakoval si zo zvestovania Zachariášovi: „...aby obrátil srdce otcov k synom a spurných k múdrosti spravodlivých...“ - a tieto slová sa mu zdali hodné celého života.

A ako krásne vedel Konštantín snívať! Otváral si myseľ ako modlitebník. Zabudol na svet a zrazu z neho vytryskla taká sila a taký život, že tomu ľudia vraveli - poézia. A učenci - Božia milosť.

Tak kráčali po chrbtoch solúnskych kopcov Konštantínove dni.

II

V detstve sa často sníval Konštantínovi ten istý sen. Videl v ňom suchú krajinu a kdesi medzi nehostinnými horami zelenajúce sa stráne patriace Jišejovi Betlehemskému. Videl tam mladíčka plného odvahy, vrúcnosti a sna, spanilého ryšavca menom Dávid, čo s pastierskou torbou a palicou z liesky strážil otcovo stádo. Vždy, keď sa k stádu priblížila šelma - mohol to byť lev alebo vlk, čo Dávid často rozpoznal už podľa chvejúcich sa nozdier a zlovestne napnutých , dozadu stiahnutých uší svojho psa - vzal do ruky palicu a s bojovým pokrikom „Heja! Hej!“ sa rozohnal k šuštiacemu kríku, z ktorého sa o chvíľu ozvalo iba zakňučanie a dupot mocných láb, ako sa vzďaľoval a potom slabol smerom k lesu šumiacemu za riekou. „Hospodin ma vytrhol z pazúrov šeliem a pomôže mi pred každým nepriateľom.“ To počul Konštantín a dlho predlho sa díval na ten obraz. Ako sa pastier navracia k ovciam a píska na píšťalke pieseň akoby čosi šepkal do jamiek na pleciach dievčaťa.

Jednej noci - to práve Konštantín dospieval a bol vo veku, keď mladí chlapci už vedia niečo o živote; ako sa rodí ľudské nadšenie a ako zhasne; akú silu má ľudský rozum, ak je číry a jeho myšlienky čisté; čo je to prosba, aby nás Boh zbavil pýchy a že je ešte väčšia cnosť nikdy ju necítiť - jednej noci v rokoch Konštantínovej najranejšej mladosti sa mu miesto Dávidových stád zjavil anjel. Akoby prišiel odkiaľsi zvnútra a všetky miesta, o ktorých predtým Konštantín vo svojej duši vedel - a o ktorých vedel, že nie sú dobré; v tej chvíli zmĺkli. A Konštantín cítil, ako mu čosi neopísateľné zovrelo srdce .To čosi sa podobalo slnku, keď sa mu z neho po celom tele rozlievala žiara. Anjel sa pýtal chlapca, čo si žiada. Tak sa mladého chlapca prišiel opýtať samotný Boh v čase, keď boli dni Konštantínových rovesníkov upreté do budúcna a vlastných vzmáhajúcich sa síl. Na krátky okamih sa mu premietli pred očami všetky veci, ktoré miloval: sloboda kráčať až k vrchom severného Trácka, tie tiché večery v modlitbách, keď objímal knihy ako stopy Božie, tú túžbu po mníšstve a zodpovednosti za stáda; uzrel aj túžbu pomáhať, aj svojho otca, až na smrť verného službe.

No zo všetkého mu vtedy najviac zasvietila múdrosť. Uvidel múdrosť ako správu, ako tú najkrajšiu zbierku ľudských myšlienok a skúseností, ako súpis života, až z neho opadne telo a čas . Ba dokonca videl múdrosť ako mapu, ktorou pred ním kráčali druhí a zanechali ju ako dokaz: „Tu, tadiaľto choď, po tejto ceste sa vyber...“ A tomuto sa vyvaruj a tá cesta je zradná... Ba vlastne teraz Konštantín rozpoznal múdrosť ako súhrn dobra - lebo to čo je to zlo? Zlo predsa nie je a nemôže byť múdre.

Ale bola by múdrosť sama pre seba? Tak Konštantín jasne započul to neutíchajúce volanie od jedného človeka k druhému, túžbu nežiť pre seba, ten číry nezmysel zhromažďovania a načahovania sa po sláve - lebo čo je to sláva? Uznanie od druhých? Ale veď ja mám už najväčšie uistenie svojho života, že ma miluje a vidí Boh. Tak Konštantín zazrel múdrosť ako túžbu po láske. A padol na kolená pred tým zázrakom.

Skľúčenosť a nesmierny údiv v srdci pominuli a jemu sa ešte premietli pred očami jasné hviezdy tmavých Šalamúnových zreníc, uvidel bohatstvo, poklad a silu, čo mocného kráľa obklopovala. Uvidel múdrosť sudcovskú, múdrosť čínskych, japonských a rímskych básnikov, zmyselné háje popri galských riekach. A videl aj tichú hĺbavú múdrosť kráľovských radcov, prísny a úsečný úsudok správcov... Uzrel aj palác, kľukaté uličky vystlané drobnou dlažbou v Konštantínopole, uvidel múdrosť hospodárov z antiochijských viníc, ráznosť a pracovitosť vojakov i pisárov, stojacich pred mohutnou bronzovou bránou chrámu Hagia Sofia. Na chvíľu sa mu zjavil aj pokojný zbožný život po boku ženy vernej, ušľachtilej a plodnej v dedine severne od Thessaloník. Ale čo z toho je zmyslom všetkého?

Noc stmavla a stíchla, nebo pokryl jemný povlak a zastrel všetky hviezdy. „Život v Kristu si žiadam,“ odpovedal chlapec. „Kríž...“ sotva počuteľne zašepkal.

A to je múdrosť? Anjel bol preč. Konštantín vravel, nechcem svet, v ktorom je vina. Chcem svet, v ktorom je odpustenie...

Nasledujúce dni v učilišti Pandidakterion boli veľmi náročné a neprítomnosť otca na dvore priniesla Metodovi i rastúcemu Konštantínovi náležité starosti. Túto príhodu musel vo svojich denných myšlienkach oslabiť a nechať nevravieť. No natrvalo sa mu usídlila v srdci.

III

List Jána Zlatoústeho budúcemu biskupovi z Mopsuestie začínal slovami: „Keby slzy a nárek vedeli písať, bol by tento list od nich...“ A keby vedeli rozprávať slzy prorokov, apoštolov a tie najnepredstaviteľnejšie slzy na svete - slzy Kristove - čo by nám asi povedali? Konštantín vyšiel po svieži ch jarných dažďoch za rieky Axiós a Loudías , kde sa nad čerstvo a jemne pokosenou trávou dvíhali tmavozelené lesy. Keď videl smreky vysoké ako sťažne lodí napínajúce svoje vetrom nadúvajúce sa plachty ... Keď videl javory s mladými nažkami na konci konárov ako prsty dieťaťa... A keď sa z údolia za holorubom nad strmým svahom dvíhala hmla ako veľký albatros, už to nevydržal a slzy mu vstúpili do očí. Ako sa vlastne dá popísať toto? Ako len môže popísať človek ostrovček so statnou vŕbou a topoľmi...

A ako Konštantín stál bosými nohami až po členky ponorený do vlhkej a priľnúcej trávy; neuvedomil si, že na neho nespadla ani jediná kvapka utíchajúceho dažďa a nezosadol na neho ani jeden komár a ani jediný hmyz obzvlášť rozmnožený v onú teplú jar. Nachvíľu celá krajina počúvala chlapcove slzy a myšlienky, čo svietili ako lampáše bazy v májových nociach za Thessalonikami. Keď odchádzal, krajina zašepkala: „Možno sa ešte vráti...“ A tráva sa o niekoľko krokov dopredu sama podkladala a rozostupovala na miestach, kadiaľ kráčal tento chlapec.

Konštantín sa vracal z tráckych lesov ku knihám ako k sviatostiam. Videl a cítil, že v písme je ukrytý Boh. Veď slovom nepohrdol ani archanjel. Lenže ako je možné, že ak je v dušiach svätcov a v jednom z najväčších zázrakov - v obraze ľudského ducha, v písme - prečo nebýva aj v ľudských srdciach? A ľudia vravia: „Verím.“, a pritom neveria. Ach, ako sa podobajú na dávne helénske vojská, ktoré padli skôr, ešte než vystúpili na polia. Vzdajú sa cieľa hneď na prvom metri - ale prečo? Prečo si radosť z Krista nedokážu poniesť ako najväčšiu vzácnosť svojich dní až do konca života?

Treba im vravieť: vzdaj sa toho a toho, nezakladaj si na tom, ani na onom... A považujú to za veľké bremeno a nezdolateľnú úlohu svojho života, ktorú odkladajú na neskôr a potom ešte na neskôr. Ale veď je to všetko také prirodzené...

Pýtal som sa dažďa, keď padal na lúkach z obzoru ako obrovský peristyl korintských stĺpov: „Čo potrebuješ?“ A dážď mlčal. Pýtal som sa svetla, keď po búrke padalo v teplý podvečer na polia a doráňané kvety a v kvapkách sa namiesto vody rozprchla na zem žiara. „Čo potrebuješ?“ A svetlo mlčalo. Pýtal som sa aj kvetov, keď stáli pozdĺž ciest a keď zacítili môj tieň a kroky, náhle sa zdvihli a v mihotavom pohybe sa prevtelili do ešte vznešenejších farieb. Odrazu boli z kvetov motýle. „Čo potrebujete?“ A kvetenstvo, vážky i motýle mlčali.

Navôkol rodilo mladé žitko a farebneli otcove polia... Ale čo je to vlastne vlastníctvo? O čom smiem vravieť, že to vlastním? Ja nemám ani svoju vlastnú minulosť, neviem zachytiť a ani vrátiť späť pohyb rukou, ktorý som podchvíľou vykonal...

Konštantín spustil ruku a zapozeral sa do mladej krajiny.

Miloval tie chvíle, keď panoval mladý jún a zem bola na prahu končiacej sa jari. Dni, kedy kvitli ostrice, timotejky a rozmanité druhy lipníc v lúkach za mestom. Bledožlté ružové kríky sa vinuli stočené do oblúkov akoby ich tak usmernili čiesi prsty a voňali tak oblažujúco, že Konštantínovi sa chcelo zavolať: Buďte pozdravené!

Miloval každý kus tejto cesty. Chladivý lesík agátov a liesok, kde medzi bazami presvitali striebristé

listy olív - chcelo sa mu zájsť ďalej - a ešte ďalej; za túto zákrutu a ešte za tamtú, hoci vôbec nemal v pláne vstúpiť do lesa. No z lúk a z tráv, ktoré rástli ako vysoké hradby, sa ozýval spev kobyliek a vtáctva taký tajomný, že nemohol zastať. Keď potom vyšiel z lesného ostrovčeka a pokračoval ďalej smerom na sever, od mora k vrchu Kissos, na prsty v jednoduchých sandáloch mu sadali bledomodré motýle, namiesto toho, aby placho odlietali preč. A z vysokých a ešte zelených polí vial na chlapcove stehná vietor - a keď prešiel na kamenistú cestu, aj tá mu pripomínala kvety. Aj tu chcel zavolať: „Buďte pozdravené!“ Ako sa díval na tú nádheru, čo na povel povstala zo zamrznutých zemí, nemohol povedať iné, než to, aký je dobrý Boh, keď do tohto sveta stvoril lásku. A Konštantín mal pocit, že už neexistuje nič, čoho by sa bolo treba báť a že je celý svet v dobrých rukách.

Baza voňala mámivo a mocne. Chlapec sa niekoľkokrát otočil s otázkou na perách: „Kde si?“ tak veľmi ho tá vôňa vzrušila. Zdiaľky už počul hrmenie - ako sa horúci vzduch pod tlakom stáča do oblakov a na východe sa už z oblakov spustili prúdy dažďa ako tkané koberce.

Nad hlavou mu preletela potulná poštovka a vydala zvuk ako vojenské hrkálky. Konštantín ho poznal dôverne - na otcovom dvore chovali v klietkach najrozmanitejšie vtáctvo. Záhrada miestodržiteľského paláca bola taká nádherná, že jeho bratia, ešte ako deti, do nej až odmietali vstúpiť. Jedni s rozochvením, že by nevydržali tú krásu - a kam, Pane, kam potom ísť a ako vydržať to večné „Marana tha“, ak by si nám už tu na zemi ukázal raj? A druhí zas neprichádzali s obavou, že vtáky, stromy a ryby by boli také nádherné, že by sa do nich zamilovali a zomreli od žiaľu, že si ich nemôžu vziať. A že ani tá najsilnejšia ľudská myšlienka nie je taká, že by si ju človek mohol poniesť vo svojom srdci naveky.

Konštantín kráčal naspäť do mesta a zdravil prvé uličky okolo miestnych domov.

IV

Sokoliarstvo malo v tej dobe v Byzancii veľkú obľubu. Zvlášť prvé júnové večery, keď nad obzormi vialo ešte aj o desiatej večer ružovkasté svetlo a z báz a z briez a z jaseňov sa povetrím šírila omamná vôňa; boli na tento šport ako stvorené. Do Byzancie sa rozšírilo z území Kolchidy a Arménska a byzantskí dvorania, velitelia i cisárski lovci v ňom našli veľkú záľubu. Chovali sokolov myšiarov, našlo sa zopár takých, čo skrotili i sokolov sťahovavých, no najväčšiu obľubu, a pre svoju príhodnú veľkosť aj u žien, mali v domoch byzantskej honorácie krahulce. Bithinský miestodržiteľ Lev si z Lýdskych a Karijských plání, kde sa tento druh vyskytuje len zriedka, priviedol hneď niekoľko mláďat: kŕmil ich, kým boli ešte celkom drobné a obrastené bielym pápe-

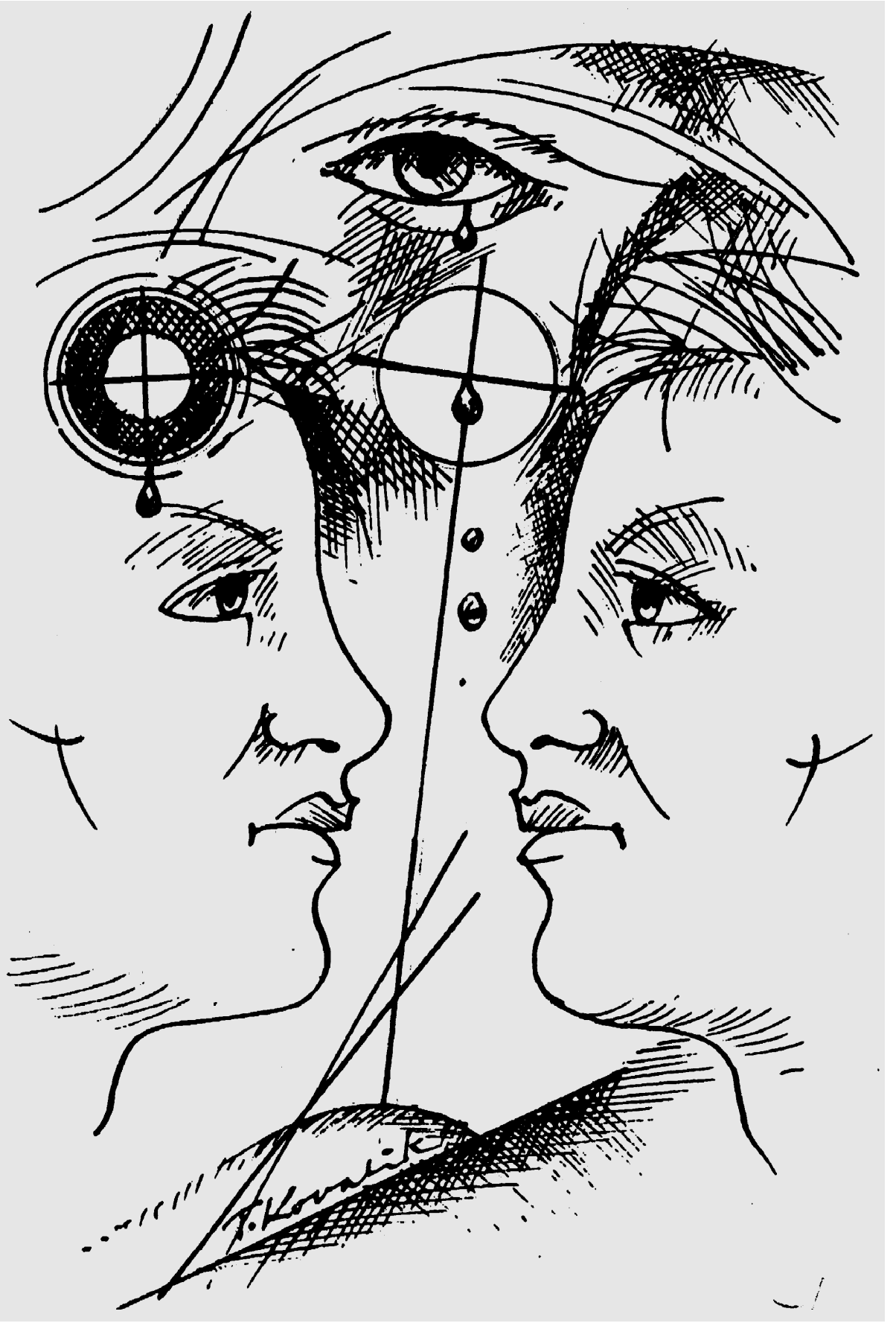

Kresba: Tibor Kovalik

rím, aby sa mu odvďačili poslušnosťou, vernosťou a ničím nenahraditeľným pohľadom, keď sa z výšky vrhali na holuby a poľné vtáctvo, aby sa im ešte počas letu zabodli do chrbtov a dorazili ich až na zem.

Často chodieval s deťmi ku skalám nad polostrovom Chalkidiki a vždy, keď zazreli plachtiace krídla, ťahali otca za mocnú ruku a pýtali sa: „Aj tie sú naše?“ Bithínia, ktorú cisár Teofil a neskôr Michal III. zveril jeho otcovi, sa rozprestierala na druhej strane Konštantínopolu; obmývaná brehmi Stredozemného a Čierneho mora, ktoré nazývali ešte ako antickí obyvatelia Pontos Euxeinos - more pohostinné, podľa toho, ako starých Gréckych rozľahlý živel prijal a ako im dovolil založiť pred vyše tisícročím na svojich brehoch prvé osady.

Lev z Thessaloník choval dravé vtáctvo ešte skôr, než sa narodil Metod a do tajov včelárstva, sokoliarstva , lovu a prírodných vied zasväcoval každého zo svojich synov. Ale nik v nich nenašiel také zaľúbenie ako Konštantín.

Akýže je to problém porozumieť vtáctvu. Nie, oni nerozprávajú ľudskou rečou, ako sa ho zavše pýtali zvedaví chlapci z predmestia a učiteľ z Magnaury, ktorú založili ešte v piatom storočí následníci cisára Justiniána. Nie, zvieratá rozprávajú takou istou rečou, akou rozprával i človek, kým ešte nepoznal slová a kým ešte nepoznal sám seba a svoje zmysly. Nuž, a aká je to reč? Zvedavo, podozrievavo i s úsmevom sa malého Konštantína pýtali deti. „To je reč tuto v srdci, akú sme mali v matke a akú znovu nenadobudneme, kým budeme túžiť po čo i len jednej veci zo zeme.“ A chlapci mlčali a postavili sa do dlhého dvojradu, vprostred ktorého ako uličkou prešiel miestodržiteľov syn. Všetci ho mĺkvo nasledovali do rozľahlej záhrady, až ku klietkam, kde na posiedkach sedeli vtáky a Konštantín ich presne poznal po mene i hlase a spomedzi všetkých najviac miloval svojho krahulca.

„To nie je možné!“ volali deti, keď videli, ako sa na Konštantínovo zapísknutie blíži z diaľky stále sa zväčšujúca čierna bodka a ako sa s výsknutím mení dravého vtáka zosadajúceho na krehké zápästie. A vlastne ani nebol taký veľký. Sedel na Konštantínovej ruke len o niečo väčší ako sťahovavé holuby s prekrásnym postriebreným perím a jarabím hrudníkom, ktoré si viackrát v rýchlych a trhaných pohyboch starostlivo prečesával zobákom. Konštantín sa s ním maznal - bozkal ho na tvár a vták vydal zvuk, o ktorom neskôr deti tvrdili, že pripomínal akési slovo, ktoré však žiadne z nich nevedelo rozlúštiť. „Sadni, hej! No tak!“ volal Konštantín a vták zoskočil z chlapcovej paže do trávy, predstieral, že má zranené krídlo a takto chvíľu skackal do kruhu. „To nie je možné!“ zvolali chlapci. „To nie je možné!“ zopakoval ktorýsi z nich. A keď sa ku krahulcovi chceli priblížiť a naťahovali za ním malé rúčky, zlostne zasyčal a výhražne otváral zobák. No keď sa priblížil Konštantín, zložil si hlavu pod krídlo a deti mu s tichunkým: „No tak... No... Kalos... Dobrý...“ prechádzali po chrbte i letkách.

Konštantín krahulca miloval. Postupne si s ním vybudoval taký vrúcny vzťah, že v celej rozsiahlej miestodržiteľskej záhrade videl už iba krahulcovu klietku. Slovo jeras, krahulec, vyslovoval za deň mnohokrát, aj v škole myslel iba na návrat domov a na to, ako uvidí vtáka, do ktorého sa v bájach prevtelil megarský kráľ Nisos a ktorého tak uctievali v Egypte. A hocikedy uprostred poludní napínal sluch, či náhodou nezačuje dôverne známe zapísknutie nad mestom. Zakaždým sa vták vracal. Rýchle údery striedal vo vzduchu s krátkym plachtením, Konštantín miloval ten pohľad.

Ale čo je to láska? Vieme my vôbec o nej povedať, kde má hranice - kde je miesto, na ktorom sa dá povedať: stop - a odtiaľto už nebudem ďalej milovať? A vieme my vôbec, ako miloval Konštantín, akou bezbrehou láskou, čo sama seba nikdy nespozná, lebo nie je z človeka... Keď si ho brával k sebe do záhrenia a prikladal na plece ako priateľa; keď dravé zviera znehybnelo a navzájom si počúvali srdcia. A vieme, čo cítil svätý chlapec, keď si ho brával k sebe na lôžko a nechával celkom blízko peľasti postele? A keď sa mu ráno díval do červených a ako sklo čistých dúhoviek. A akú hĺbku, čistotu a hutnosť vedomia mali dávni ľudia, čo nechceli byť v živote ničí a ničím, lebo vedeli, že sú boží.

Konštantín spí a jeho matka Mária práve prešla bronzovým svietnikom po chodbe plnej tajuplných komnát.

V tých nociach sa ešte niekoľkokrát a naposledy zjavila Konštantínovi celá bieda a detinská krása ľudského rodu. Ako bolestne teraz cítil odkaz z prsteňa kráľa Šalamúna: „Všetko pominie“ . A videl ľudí až v kŕčoch upätých na všetko, čo v skutočnosti ani nechcú; a videl ľudí trhajúcich sa o srdce druhých ako o kúsok mäsa; i videl múdrosť, čo sa vyvýšila nad druhých, i drobnú bolesť, čo sa vyvýšila nad veľké utrpenie. Odrazu zazrel i sám seba, ako priveľmi mu záležalo na čistote, na vernosti, na viere až za hrob - a ako mu záležalo, och ako veľmi, na malom krahulcovi...

O niekoľko dní neskôr podišiel chlapec Konštantín k záhrade, kde s otcom chovali sovy, kuvičky a plamienku s tvárou do tvaru srdca. A s tichým zahĺbením otvoril drôtenú klietku dravca. Zvolal: „Leť!“ a ani sa nepozrel, či sa vták zdvihol z posiedky alebo zostal v kúte pri pohodenej rukavici a miskách s potravou. Len zbadal obraz človeka a zašepkal: „Pane,“ a odvtedy chcel už len ľudskú dušu čistú ako oblohu, z ktorej sa ozýva spev, keď kdesi vnútri ktosi miluje a ani netuší, aké mal sväté srdce Konštantín, aké mal srdce svätý Pavol, aké má dobré srdce Boh a ako sa po búrkových mračnách v nebi nad Thessalonikami zjavuje Konštantínov krahulec.

Básne utkané z rosy

Ak existuje v slovenskej literatúre - a myslím si, že skutočne existuje - kresťansko-humanistický prúd, ktorému stáročia dláždili cestu mnohí umelci, je len potešiteľné prezentovať i v 21. storočí literárnu tvorbu autorov, ktorí tento umelecký prúd v slovenskej literárnej kultúre neustále držia pri živote. Jedným z tých, ktorí i v súčasnej postmodernej dobe dokážu produkovať umeleckú tvorbu, vzpierajúcu sa konzumnému spôsobu myslenia a konania, je v slovenskej literatúre dlhoročne etablovaný básnik Teodor Križka. Je naozaj obdivuhodné sledovať nadšenie, radosť a krásu, ktorá prýšti z jeho poézie a dokazuje to i svojou najnovšou básnickou zbierkou s názvom Rosa z pavučín, ktorú v danom roku 2011 vydalo Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov v spolupráci s Factum bonum, spol. s.r.o., vo veľmi podobnom formáte, v akom pred rokom uzrela svetlo sveta Križkova zbierka veršov pre deti a mládež Kresbička drobná navždy visí v ráme. Túto podobnosť nespomínam len tak ledabolo, pretože keď niečo funguje, netreba to ničiť. Mám na mysli výbornú spoluprácu dvoch výnimočných umelcov, ktorí veria v symbiózu slova, obrazu a zvuku, a to už spomínaného majstra slova Teodora Križku so svojou „adoptívnou“ matkou Zuzanou Vaňousovou, sestrou známeho slovenského herca Jozefa Kronera, ktorá tak, ako do najnovšej zbierky Rosa z pavučín, prispela Križkovi svojimi maľbami aj do zbierky Kresbička drobná navždy visí v ráme.

Spomínaná symbióza slova, obrazu a zvuku sa začína napĺňať hneď od úvodných veršov, pôsobiaca ako balzam na unavenú dušu, pričom vytvára harmóniu pokoja a krásy, ticha a pokory práve vo chvíľach, kedy je potrebné správne „zapnúť“ samých seba a otvoriť tak bránu od obrazu k obzoru, keď „si liečim / dušu. // Vraciam jej zdravie, / česť a pokoru.“ (báseň Od okna k dverám, s. 5) Skutočnosť, že u básnika je Kristus vždy vítaný hosť, dokazuje i báseň s názvom Hosť. V poslednom štvorverší však práve naopak autor jasne zdôrazňuje, že nie Kristus, ale my sme u Neho často len hosťami, väčšinou vtedy, keď o niečo žiadame: „Závideli mu sväté nadšenie, / ešte aj bolesť, keď tak prosil: Žíznim. / Na nárožiach s ním teraz žobreme. / O súcit k blížnym.“ (s. 7) Následne v básňach Ad mortem a Smaragdová búrka vystupujú do popredia dva motívy: motív duše a motív lesa. Oba motívy asociujú konkrétny fakt, a to, že básnik, ako jeden z mnohých blúdiacich (práve les môže symbolizovať skutočnosť zablúdenia, nevediac nájsť správnu cestu), si „dušu z kože vyzlečie“, aby v modlitbe zdôraznil Bohu svoje osobné vyznanie: „Prijal som život ako dar / a dodnes vážim si to.“ (báseň Ad mortem, s. 9) Nuž a vo veršoch básne Smaragdová búrka sa motív duše i lesa priamo stretá na významovej rovine, ktorá znázorňuje výraz ľudského boja v samom sebe, keď hnev zviera človeka „ako úzkosť v predpeklí“, pričom tu už les nesymbolizuje bludný kruh, ale les sa „činí: na boľavom ľavom kolene / zelenými kladivami drví kamene. / na ten svet, čo speje do zániku, / mieša vonné masti v starom mažiariku.“ (s. 12) A ak už spomíname symbiózu slova, obrazu a zvuku, tak práve akvarely Zuzany Vaňousovej, umne dotvárajúce kolorit vypovedaného slova, vo veľkej miere znázorňujú prírodnú scenériu, v ktorej má i les svoje výrazné zastúpenie, evokujúc v prijímateľovi auru vlastnej sily, mohutnosti, ale v boji proti iným prírodným živlom, aj ráz zraniteľnosti a pominuteľnosti. Dané znázornenie možno postrehnúť na s. 47, kde vedľa veršov básne Príbeh o príbehu, v popredí lesa, na čistinke, ohýbajú sa dva stromy, odolávajúce náporu silného vetra, podobne ako človek vo svojom živote, musí odolávať rôznym nástrahám, biblicky povedané, lotrovským pelechom.

Značná časť zbierky patrí i veršom, v ktorých motív lásky zohráva dôležitú úlohu v rôznych významových obmenách. V básni Kráľovná zo Sáby je to „láska s krycím menom bolesť“ (s. 14), pričom verše s názvom Mnohoraké básne otvárajú zase cyklus básní s tematikou, kde je láska opradená i aspektmi jemného erotična, pretože aj to je súčasťou ľudského bytia. Interesantným je však aj formálne spracovanie veršov, čo dokazuje aplikovanie niektorých básní nie na tradičný biely podklad, ale priamo na ilustrátorkine akvarely.

Sémantická podstata druhej polovice básnickej zbierky je založená na troch základných pilieroch: básnik vzdáva hold krásam prírody (napr. báseň Okolo Moravy), ktorú v istých momentoch sakralizuje („Okolo Moravy / je úzky pásik lesa. / Človek sa pristaví / a na kolená klesá. / Veď ako nepadnúť, / keď aj ten sokol padá. / Krása mi vzpína hruď, / tá ušľachtilá zrada.“ s. 40), zachováva úctu k svätým, a to najmä k tým, čo šírili „Písmo s námietkou, / že je svätá / každá veta / zo slovenských úst, / čo si v nebi / na svoj chlebík / našla rodnú prsť“ (báseň Svätý Gorazd, s. 41) a napokon poeticky slúži doslova súkromnú omšu za Matku všetkých ľudí, za Tú, ktorá „ešte prv než narodíš sa z lona / pozemsky zraniteľnej ženy, / pred počatím, skôr / hľadá ťa hviezdna Matka“ (báseň Matka ťa hľadá, s. 62), aby následne, inšpirovaný biblickým príbehom z Lukášovho evanjelia, cez prizmu hľadania vlastnej viery a cesty k Všemohúcemu na osi márnotratný syn - spravodlivý syn - Otec, mohol vyriecť slová súkromného otčenášu: „Buď posvätené meno / vesmírnej osnovy. / Len ten, kto ľúbi nemo, / ho vskutku vysloví. // Len ten, kto ľúbi mlčky, / má v Bohu podnájom. / Milujme, snímme slučky, / svieťme si navzájom.“ (báseň Súkromný otčenáš, s. 70). Posledné tri básne zbierky s názvami V spovednici, Prijímanie a Bodky len potvrdzujú naše slová o autorovom vyznaní viery vo vlastnej poetickej omši, pretože v spovednici „hriešna duša / a s ňou telo, ten jej večný rival“ (s. 73) nadobúda znovu svoju svätosť, aby sa v prijímaní „stretala / človečia duša často s Božím synom.“ (s. 74)

Teodor Križka nám teda opäť svojou poéziou dokazuje, že Ten, o kom a z ktorého vyviera väčšia časť jeho tvorby, je - ako spieva i v básni Pocestný - mŕtvy „len pre toho, kto sám je mŕtvy“, pričom chápe, že hoci je pre nás Boh tajomstvo, skrze Ježiša Krista možno Boha oslavovať. Modlitba je stretnutím Božieho smädu s naším smädom. Boh má smäd po tom, aby sme mali smäd po ňom. (Pavol Farkaš) Veď napokon i v poslednej básni Bodky poukazuje na fakt, že neexistuje záver, sú len závery, aj keď vlastne „to podstatné sa skrýva v bodke. / Pán Boh si mäkko ustlal do bodiek...“

JÁN GALLIK

Dôsledný poriadok a neobyčajná čistotnosť

Ladislav Hanus - titanská sila v súvislostiach

PÔSOBENIE ŠÉFREDAKTORA V MESAČNÍKU KULTÚRA

V pohnutých časoch II. svetovej vojny a počas existencie Slovenského štátu by sa veľavravné slovo KULTÚRA malo stať len reminiscenciou, veď - ako sa to už od antiky traduje - vo vojne aj múzy mlčia... A predsa... Mesačník Kultúra vlial nádeje tým desaťtisíc čitateľom, ktorí tajne verili v nové politicko-spoločenské, náboženské a kultúrno-umelecké zmŕtvychvstanie národa. Príčinlivým „režisérom“ tohto procesu bol Ladislav Hanus, brilantný diskutér, filozof, kulturológ, esejista, redaktor a prekladateľ.

Stal sa šéfredaktorom mesačníka Kultúra, no jeho šéfredaktorovanie malo veľmi krátku životnosť (marec 1941 - jún-júl 1943). Za tie dva roky a štyri mesiace Hanusova Kultúra mala podnecujúco pôsobiace logo: „Mesačník pre všetky oblasti ducha“, čím signalizoval, že prezentuje všetky humanitné odvetvia slovenskej spoločnosti (lyrika, epika, dráma, literárna veda, filozofia, história, etika, estetika, filmová tvorba, divadelné umenie a pod.). Vydával ho a administroval Spolok svätého Vojtecha v Trnave, pričom kňazi a vysokoškoláci mali na mesačník 50% zľavu. Vďaka rozsiahlej publikačnej a organizátorskej činnosti Ladislava Hanusa, profesora teológie v Spišskej Kapitule, časopis Kultúra bol šírený okrem Slovenska aj do Nemecka, Česko-Moravského Protektorátu, Francúzska, Maďarska, Juhoslávie, Talianska, Španielska a Ameriky, teda do tých štátov, kde v tom čase žila väčšia slovenská komunita. Časopis vychádzal vždy pätnásteho v mesiaci.

Ladislav Hanus v novoročnom pozdrave v roku 1942 na stránkach Kultúry hlbšie meditoval o poslaní tohto časopisu. Uviedol, že ovzdušie časopisu určuje predovšetkým jeho „katolícke bytie“, a preto od čitateľa tiež očakáva sústredenú duševnú prácu. Nevyšiel by na svoje ten človek, „kto (by) v časopise hľadal len a len ľahko stráviteľné rozptýlenie“. Kultúra ako pronárodne a prokatolícky orientovaný mesačník chce „ľudí naučiť myslieť, duševne pracovať, veci si domyslieť do konca“. Sám šéfredaktor je toho názoru, že si nikto nemôže dovoliť mentorovanie, ale musí mať zodpovednosť aj pred budúcnosťou: „Od úvah sa žiadalo, aby mali solidárny, filozofický, vedecký a odborný základ, pričom sa snažili hovoriť pospolito, zrozumiteľnou rečou. Slovenského človeka bolo treba uchopiť na tom mieste, kde je, pritom však jeho úroveň ustavične dvíhať do väčších rozmerov duševných.“

Autor zameriava svoju pozornosť aj na históriu, pričom tvrdí, že táto disciplína je výchovným prostriedkom u národa, ktorému „metali do tváre nehistorickosť“.

Hanus dúfa, že časopis poslúži aj vedeckej práci; „nikdy však veda pre vedu, ale služba cirkvi a národu...“ Podľa neho život má mať sústavne vedecký podklad, preto aj všetky články, štúdie sú dôkladne spracované na veľmi vysokej intelektuálnej úrovni. Kultúra chce byť neustále aktuálna aj v prípade športu, filmu, divadla, rozhlasu, žurnalistiky, skrátka vo všetkých „kultúrnych disciplínach“. Pracuje teda s otvoreným programom, i keď dianie v spoločnosti chápe a prezentuje ako všadeprítomnosť katolicizmu...

Šéfredaktor svoju dvojročnú prácu v redakcii Kultúry v poslednom čísle charakterizoval a posudzoval nasledovne: „Od katolíckej revue v Slovenskom štáte sa žiadala dospelosť ducha. Prvým krokom tejto dospelosti malo byť a bolo pole osobné prepojiť na pole veci. A to je spolu najväčší prelom, aký sa v slovenskej kultúrnosti katolíckej mohol stať.“

HANUSOVA KREATIVITA V MESAČNÍKU KULTÚRA

Ladislav Hanus prispieval do tohto mesačníka aj svojimi filozofickými traktátmi, uvažujúc predovšetkým o slovenskom národe a katolicizme. Hneď v prvom čísle Kultúry vychádza jeho článok Slovenská štátnosť, kde autor zvýrazňuje svoje presvedčenie, že ľudový štát je v mnohom totožný s kresťanským štátom, nakoľko obe formácie uznávajú národ za najprirodzenejší a najtrvalejší, „hoc aj nie jediný štátotvorný princíp“. Obe uznávajú základné práva jednotlivca na život a slobodu. Ľudový štát má zabezpečiť, zveľadiť a umožniť rozvinutie národného spoločenstva. „Už zo samého pojmu teda vyplýva jeho prvá a hlavná starosť: r a s o v á, čiže n á r o d n á politika. V slovenskom štáte je to zvlášť naliehavou až ožehavou potrebou“.

Hanusom podporovaná „národná politika“ v tieni zbraní by sa mala sústrediť „dovŕšiť v n ú t o r n é j e d n o t e n i e slovenskej pospolitosti“, pričom do obnovovacieho procesu mienil zapojiť všetky vrstvy národa: ľud a inteligenciu, roľníctvo i robotníctvo.

Hanus tú istú problematiku rozvíja aj v traktáte Nové požiadavky katolíckeho života, tvrdiac, že „slovenský katolicizmus je živelne spojený s národom. Nacionalizmus, ľudovosť, spojitosť s osudom tejto zeme je jeho hlavným prívlastkom.“ I z tohto úryvku je zrejmé, že Hanus nacionalizmus stotožňuje s ľudovosťou, čo v tomto čítaní preň znamená ideológiu a politiku, ktorá sleduje záujmy celého národa, bojujúcu proti cudzej nadvláde a cudzej moci vo vlastnom národe. Neustále sa o to usiloval svojimi skromnými prostriedkami redaktora, novinára i profesora teológie.

Ďalšia jeho väčšia štúdia o svätoštefanskej idei z hľadiska slovenského a katolíckeho stanoviska zdôrazňuje, že „slovenský katolicizmus si uctieva sv. Štefana ako svätca cirkvi všeobecnej. Ako k národnému svätcovi však nemá bližší vzťah ako k svätcom iných národov, k sv. Patrikovi, apoštolovi Írska, k sv. Bonifácovi, apoštolovi Nemecka, sv. Augustínovi, apoštolovi Británie, k českému kráľovi sv. Václavovi, k poľskému, sv. Kazimírovi. Ako národných svätcov si uctievame mníchov sv. Svorada, Andreja a Beňadika, biskupa sv. Vojtecha, vierozvestov sv. Cyrila a Metoda.“ Samozrejme, preto sa aj sochy sv. Štefana, sv. Imricha a sv. Ladislava v slovenských kostoloch pokladali iba za uhorskú tradíciu.

LITERATÚRA NA STRÁNKACH MESAČNÍKA

Hanusove myšlienky sa zrodili v mene humanizmu. Autor propagoval a podporoval jednak filozofiu a kultúru antického sveta, jednak myšlienky a literárne výdobytky katolicizmu. Domnievam sa, že pravdepodobne všetky literárne publikácie boli pod drobnohľadom šéfredaktora a redakčnej rady. Pomocou literatúry a umenia totiž bolo by možné „prepašovať“ liberálnejšie myšlienky na stránky Kultúry, ktoré by - možno - hraničili aj s kacírstvom. Literatúra je preňho každodenná potreba, neustále živé médium.

Je zaujímavé, že Kultúra pomenej propaguje svetskú a svetovú literatúru. „Interní“ literárni kritici zo svetových autorov odporúčajú čitateľskej verejnosti Paula Claudela, Francisa Jammesa, Rainera Mariu Rilkeho, Stefana Georgea, Hölderlina, Françoisa Mauriaca, Miguela de Unamuno, Edgara Allen Poea. Podľa predstáv Kultúry tvorba týchto autorov je presiaknutá kresťanskými ideami, nakoľko ich básnická a spisovateľská čistota bola podmienená „úsilím o ľudskú čistotu“.

Úvaha Jozefa Kútnika-Šmálova o Flaubertovom románe Salambo vznikla z aspektu katolíckeho nazerania, keď tvrdí, že Flaubertova objektivita sa stáva „viac než problematickou všade tam, kde sa dotýka kultúry duchovnej, najmä náboženského cítenia a kultu vo všeobecnosti. Tu preráža základná, ľahko zistiteľná a do očí bijúca Flaubertova tendencia: vylúčiť všetko tajomné zo sveta, ukázať jeho neopodstatnenosť a smiešnosť: náboženské hnutia duše a srdca zredukovať na erotickú základňu.“

Slovenská literatúra je prítomná na stránkach Kultúry do tej miery, pokiaľ sa ich autori stotožňujú s katolicizmom alebo čiastočne uznávajú jeho zákonitosti a pravidlá. Na stránkach Kultúry figurujú hlavne katolícki básnici svojimi veršami (Janko Silan, Rudolf Dilong, Ján Haranta, Gorazd Zvonický, Pavol Gašparovič Hlbina) alebo prekladmi (Teofil Gazdík - básne, Karol Strmeň - Štvrtý spev Danteho Pekla).

Katolícka moderna budovala svoju poéziu na lyrickom zážitku, a nie vyslovene na slovnom experimente. Zo slovenského symbolizmu uprednostňujú Valentína Beniaka, ktorý tu vystupuje úryvkom z „poémy“ Igric.

Na stránkach mesačníka Kultúra z pera Jozefa Kútnika-Šmálova, jedného z najaktívnejších literárnych kritikov, vychádzajú v rýchlom slede hodnotiace články o aktuálnych dielach slovenských autorov - Jozef Cíger Hronský: Pisár Gráč, Július Barč-Ivan: Predposledný život, Jozef Horák: Biele ruky, Ferdinand Gabaj: Každý po svojom a iné. O veselohre Petra Zvona Tanec nad plačom tvrdil, že „modernú meštiacku spoločnosť autor chápal a predstavil jednostranne a preexponovane“. Poničanovu poéziu zase pokladá za triedne funkčnú, tendenčnú. „Čisto subjektívna lyrika Poničanova, to je rýmovačka, hodne násilná i monotónna.“

V Kultúre sa rozpútala literárna diskusia medzi Šmálovom a Andrejom Mrázom o Rázusovom historickom románe Odkaz mŕtvych. Mráz totiž vo svojej štúdii tvrdí, že by bolo potrebné z diela odstrániť katolícko-protestantský antagonizmus, a tak pri všetkej rozdielnosti by mohlo existovať vhodné spolunažívanie v obci a národe. Mráz zostal pri konštatovaní, že Rázusova predstava tzv. náboženskej znášanlivosti má predpoklady na to, aby ju mohli obe konfesie prijať bez výhrad. Šmálov vo svojej štúdii (Literárne slovo k Odkazu mŕtvych) sa neusiluje o vyvrátenie tvrdenia Mráza, ale vehementne obhajuje Rázusov román. Uznáva pritom aj fakt, že Rázus pri „realistickopopisnom“ stvárňovaní neraz zachádza až do detailnej kresby, pričom „vystupňuje sentimentalizmus až tak, že to už hraničí s baladičnosťou“, k čomu „prispôsobuje i štýl a štýlové prostriedky“. Ďalší kritik Štefan Banáš zase zdôrazňuje, „že na katolíckej strane niet príčiny toto dielo odsudzovať ako protikatolícky tendenčné“.

Kritické úvahy Šmálova vysoko hodnotil aj Ladislav Hanus, ktorý v monografii Jozef Kútnik-Šmálov vysoko vyzdvihol jeho hodnotiaci potenciál, kreatívnosť posudzovania literárnych diel a aktívnu účasť v propagovaní duchovných, katolíckych hodnôt. Hanusova katolícka motivácia a Šmálovov nekompromisný trend sa na stránkach Kultúry šťastne stretli a navzájom sa doplňovali. Boli to veľmi blízke duše, keďže obaja pokladali systémovosť a hodnotovosť v literárnej tvorbe za prioritu. Neustále zdôrazňovali myšlienku mutability v rámci katolícko-duchovných podmienok.

Mesačník Kultúra podstatu nových literárnych smerov, prúdov a hnutí neprijal. Nadrealizmus sa stal pre redaktorov nevlastným dieťaťom. Aj k tejto problematike zaujal oficiálne stanovisko Jozef Kútnik-Šmálov, tvrdiac, že slovenský nadrealizmus je znakom „duchovnej krízy“. Pokladá ho za alogický výtvor literárneho diania, ktorá sa „buduje na imaginácii a na novej metafore“, čím pestuje tzv. „kŕčovitú krásu“. Šmálovovo vnímanie nadrealistického zobrazovania reality vyžaruje zo seba nechápavosť podstaty a perspektívy nadrealizmu, považujúc ho za excentrickú poéziu, ktorá „je spôsobená túhou ako základným hýbadlom, túhou bez regulátora, ktorá berie na seba podobu snovej ľahkosti a zázračnosti“. Zdôrazňuje, že tento smer „bez výhrady sa odovzdáva tomu, čo je beztvárne, čo je chaos, temnosť; tomu, čo rozrušuje a bičuje“.

Kultúra v období šéfredaktorstva Ladislava Hanusa v propagovaní, hodnotení, zveľaďovaní a interpretácii duchovných hodnôt, v snahe ustaľovania spoločenského poriadku a riešenia nedostatkov v spojitosti katolicizmu s národom dosiahla mimoriadne výsledky, avšak na poli kultúrnom a literárnom, pôsobením konzervatívnej ideológie, dôstojne obhájila svoje zámery.

JOZEF VARGA GBELSKÝ

O splnených a nesplnených snoch Prof. Ing. Dr. tech. Petra Danišoviča

Na túto vzácnu osobnosť je hrdý nielen rodný Boleráz pri Trnave, ale celé Slovensko. Len nedávno sme si pripomenuli jeho životné jubileum a zásluhy o povznesenie Slovenska. Dňa 1. júna sa dožil požehnaných 104 rokov. Jeho fascinujúci životný príbeh je spojený s významnými etapami národa a verím, že raz bude spracovaný knižne, prípadne aj ako filmový dokument. Verejnosť pozná pána profesora najmä v súvislosti s našimi priehradami, vodnými nádržami spojenými s hydroelektrárňami, predovšetkým s Vodným dielom Gabčíkovo. Dosiaľ je nedocenená jeho zásluha o Slovenskú vysokú školu technickú v Bratislave za prvej Slovenskej republiky, kde od začiatku pôsobil ako mimoriadny profesor a prodekan. Keď som v roku 2010 pracoval na publikácii „Trnavské gymnázium“, ktorého som absolventom, dostala sa mi šťastnou náhodou do rúk dosiaľ nevydaná „Pamätnica maturantov Čsl. štátneho reálneho gymnázia Jána Hollého v Trnave z roku 1977“. Spracoval ju kňaz Dr. Alexej Izakovič pri príležitosti 50. výročia pomaturitného stretnutia prvých slovenských absolventov po roku 1918. Bola to prvá generácia slovenskej inteligencie, ktorá pochádzala prevážne z chudobného, ale zdravého dedinského ľudu a prostredia. Okrem histórie gymnázia sú v nej uverejnené príspevky abiturientov medzi ktorých patril aj Peter Danišovič. Podstatnú časť jeho mimoriadne zaujímavého príspevku si dovoľujem zverejniť na jeho počesť.

SEN Z DETSTVA

Vo vyšších ročníkoch gymnaziálneho štúdia rozmýšľal som už, čo by som mal robiť po maturite. V septime som si predstavoval, že pôjdem študovať na Vysokú školu lesníckeho inžinierstva do Brna. V oktáve však po prečítaní informačnej brožúry „Kam po maturite“ od Ing. Dr. Vrbu, ministerského radcu Ministerstva školstva a národnej osvety, som sa rozhodol, že budem študovať inžinierske staviteľstvo smer vodohospodársky a kultúrny na Českom vysokom učení technickom v Prahe. Dr. Vrba vo svojej informačnej brožúre veľmi výstižne a presvedčivo popísal úlohy, ktoré v ČSR čakajú na vodohospodárskych inžinierov, čím ma ľahko získal pre tento smer štúdia. No pri mojom rozhodovaní - kam po maturite - iste spolupôsobili aj určité reminiscencie z môjho detstva, keď som pri pasení a strážení kŕdľa húsatiek staval mnohé priehrady z mačiny, z blata a kameňov na potôčiku. Prežíval som vždy veľké vzrušenie, keď sa mi podarilo zastaviť aspoň na chvíľu prirodzený tok vody a vytvoriť nádrž s väčšou hĺbkou vody.

K svojim hrám a zážitkom z detstva som sa aj po vyštudovaní vysokej školy vracal a začal som projektovať a stavať priehrady a vodné nádrže najprv na váhu pri Ilave a Dubnici, potom na Orave nad Tvrdošínom, ďalej na Hnilci a Vlčej doline pri Dobšinej, potom opäť na Váhu pri Nosiciach, na Belanke pri Nitrianskom Rudne, na Slatinke pri Zvolene, opäť na Váhu na kaskáde Hričov - Mikšová - Považská Bystrica, na vodnom diele Madunice a na východnom Slovensku veľkú vodnú nádrž pod Vihorlatom.

Avšak od začiatku svojej inžinierskej praxe zaoberal som sa možnosťou využiť náš úsek Dunaja pre rozvoj našich výrobných síl. Dunaj ma znepokojoval nielen svojou mohutnosťou, ale najmä obťažnosťou jeho inžinierskeho ovládania. Starší vodohospodárski inžinieri, ktorí obstarávali regulačné práce na slovenskom úseku Dunaja tvrdili, že je nemysliteľné na tomto úseku vybudovať priehradu, pretože tu nemá jednotné koryto, ale tečie spleťou plytkých ramien a za vyšších vodných stavov voda musí byť v riečisku udržovaná pomocou obojstranných ochranných hrádzi, že jeho dno je štrkovité, pohyblivé a silne priepustné, že skalné alebo nepriepustné podložie, na ktorom by sa mohlo vodné dielo založiť, nachádza sa v nedostupnej hĺbke, že Dunaj je silne štrkonosná rieka, ktorá by v krátkom čase zaplnila nánosmi každú nádrž, že skupina veľmi skúsených vodohospodárskych inžinierov už od roku 1886 sa márne pokúša regulačnými stavbami upraviť dunajské koryto na tomto úseku, aby nepredstavoval najväčšiu prekážku pre rozvoj plavby po Dunaji, no výsledok ich mnohoročného úsilia je neuspokojivý.

Pustil som sa do sústavného štúdia prírodných podmienok na slovenskom úseku Dunaja. Na bývalom Krajinskom úrade v Bratislave pracoval som v odbornej skupine pre sústavný výskum Dunaja, študoval som jeho vodný, nánosový a ľadový režim, vývoj jeho koryta, meral som jeho riečište, vyhotovoval som vrstevnicové snímky jeho dna. S podporou Krajinského úradu vykonal som študijnu cestu po Dunaji, študoval som problém vývoja dunajskej delty pri Čiernom mori, uverejnil som niektoré štúdie v odborných časopisoch.

V päťdesiatom roku rezort energetiky ma požiadal, aby som vypracoval na využitie hydroenergetického potenciálu slovenského úseku Dunaja ideový návrh. V roku 1952 bol som poverený, aby som vypracoval podrobnejší ideový návrh na energetické a plavebné využitie spoločného slovensko - maďarského úseku Dunaja ako podklad pre rokovanie s maďarskou stranou. Slovenský úsek Dunaja má totiž charakter hraničného toku. Na dĺžke 142 km tvorí štátnu hranicu medzi ČSSR a MĽR, na dĺžke 7,5 km medzi ČSSR a Rakúskom a len na dĺžke 22,5 km oba brehy Dunaja ležia na čs. štátnom území. O koncepcii sústavy vodných diel na využitie celého slovenského úseku Dunaja od zaústenia rieky Moravy po zaústenie Ipľa bolo potrebné sa dohodnúť s pohraničnými štátmi. V roku 1956 bol som poverený, aby som spolu s kompetentnou rakúskou projektovou organizáciou vypracoval najprv niekoľko ideových návrhov na využitie spoločného slovensko - rakúskeho úseku Dunaja a záustnej trate rieky Moravy a potom v roku 1959 podľa obojstranne zvolenej schémy, aby som vypracoval návrh na tzv. zmluvný projekt spoločného československo - rakúskeho vodného diela na Dunaji pod označením Bratislava - Wolfsthal. Nasledovala práca na mnohých alternatívnych návrhoch na komplexné využitie úseku Dunaja od Bratislavy po Budapešť, mnohé rokovania s maďarskou stranou. V r. 1960 bol spoločný návrh na schému komplexného využitia tohto úseku Dunaja odsúhlasený a dohodnuté riešenie bolo pojaté do celkovej schémy využitia Dunaja od Devína po Čierne more, ktorá bola v r. 1961 schválená na úrovni RVHP v Sofii. V r. 1963 bol podľa tejto schémy vypracovaný návrh spoločnej investičnej úlohy na spoločnú výstavbu vodných diel na Dunaji Gabčíkovo - Nagymaros. Pri prerokovávaní tohto návrhu vyskytli sa nové námety na alternatívne riešenie sústavy vodných diel na Dunaji, ktoré bolo potrebné podrobnejšie preriešiť, preskúmať a zdokumentovať. Riešenie, zdokumentovanie a prerokovanie týchto zlepšovákov si vyžiadalo ďalších 10 rokov odkladu začatia výstavby. V r. 1973 sa vypracovala nová spoločná investičná úloha na spoločnú výstavbu vodných diel Gabčíkovo - Nagymaros podľa pôvodnej koncepcie z roku 1963 a po jej obojstrannom schválení sa prikročilo k vypracovaniu zmluvného projektu, ktorý sa dokončuje. V budúcom roku sa má začať stavba objektov prvej etapy.

Uspokojuje ma, že napriek štvrťstoročiu, ktoré medzitým ubehlo, moja koncepcia komplexného využitia Dunaja nezostárla a napriek mnohým úporným návrhom na zmenu tejto koncepcie zachovala si presvedčivosť, že za daných prírodných a ekonomických podmienok je najvýhodnejšia pre všetkých účastníkov zainteresovaných na výstavbe, no zarmucuje ma, že Dunaj ako mohutný a vzácny prírodný zdroj bude môcť naša spoločnosť využívať o celé štvrťstoročie neskoršie. O toto obdobie neskoršie vytvoríme územnotechnické predpoklady pre intenzifikáciu hospodárskeho rozvoja podunajského kraja. Každý rok nám korytom odtečie do Čierneho mora okolo 3 mil. ton uhlia v prepočte za nevyužitú vodnú energiu, v dobe, keď dočerpávame posledné zásoby uhlia v našom štáte, keď pri jeho forsírovanej ťažbe zamestnávame veľký počet pracovníkov, ktorých máme chronický nedostatok a forsírovanou ťažbou ničíme si prírodné prostredie.

Na Dunaji sa mi nevyplnili moje sny , ktoré som prežíval pri stavbe priehrad na malom dedinskom potôčiku. Tam som nepotreboval prieskum prírodných podmienok, ani prerokovanie a schvaľovanie projektovej dokumentácie. Priehradu som si v duchu vyprojektoval za niekoľko minút a postavil behom hodiny. Dunaj však nie je dedinský potôčik. Je to veľtok, na ktorom postaviť vodné dielo je úloha veľmi zodpovedná a zložitá. Zložitosť riešenia tejto úlohy vyplýva z toho, že na slovenskom úseku Dunaja sú pre výstavbu vodných diel nepriaznivé prírodné podmienky, azda najťažšie z celého úseku Dunaja a potom z toho, že náš úsek má charakter pohraničného toku a že každý zásah do jeho prirodzeného režimu musíme najprv dohodnúť so susednými štátmi, čo prirodzene veľmi sťažuje naše rozhodovanie. Úlohu mi sťažili aj moji kolegovia, ktorí svoj osobný záujem kládli nad záujem celospoločenský. (Pozn. Tu má Prof. Danišovič na mysli vodné dielo Bratislava - Wolfsthal. S.M.)

Do komplexnej úlohy využitia Dunaja patrila aj čiastková úloha zlepšenia plavebných podmienok na československo - maďarskom pohraničnom úseku. Otázky, resp. problémy dunajskej plavby som sústavne študoval od začiatku svojej inžinierskej praxe. Na študijnej ceste po Dunaji v roku 1936 prišiel som do styku s inžiniermi Európskej komisie, ktorá mala na starosti výstavbu a údržbu plavebnej dráhy v dunajskej delte pri Čiernom mori. Veľmi som si želal pracovať na riešení problémov plavby na Dunaji v Medzinárodnej Dunajskej komisii. Za tým účelom som sa zdokonaľoval vo francúzštine. Do tejto organizácie som sa dostal ako čs. expert až v r. 1968 - 1970, teda dosť neskoro.

Tak som Vám stručne vyrozprával sen svojho života. Niečo z toho sna sa uskutočnilo, viac nie. Každý z nás svojim spôsobom sníva sen svojho života. Nikomu z nás sa nesplní úplne. Možno, že je to tak dobre, pretože sen býva krajší ako skutočnosť.

DOVETOK NA ZÁVER.

Keď profesor Danišovič r. 1977 písal uvedené riadky, uzatvárala sa zmluva medzi ČSSR a Maďarskom o výstavbe vodného diela Gabčíkovo - Nagymaros. Ťažko prežíval peripetie s jeho dokončením, keď maďarská strana z politických dôvodov nezmyselne odmietla dokončiť stupeň Nagymaros. Podporil ukončenie slovenského variantu „C“ a prehradenie Dunaja uvítal slovami: „Bol som pri tom, keď sa 24. októbra 1992 začalo s prehrádzaním koryta Dunaja a voda nabrala smer do derivačného kanála. Pre mňa to bol fantastický deň!“ Túto radosť však zakalilo odovzdanie elektrárne do užívania štátnemu talianskemu podniku Enelu, k čomu uviedol: „Nesmierne ma to bolí. Gabčíkovo som staval pre Slovákov. Tie moje bezsenné noci som venoval tomuto národu. Pre výstavbu vodného diela som opustil profesúru a volil som ťažšiu cestu praxe. Dosť ma už mrzí, že výsledkom nie je to, čo som projektoval. Prečo sme si však tento lacný zdroj energie ešte aj predali? Prečo má Enel zbierať naše ovocie? To je nemravné.“

STANISLAV MÁJEK

Vďaka za Cypriána

Keď zavše sledujem médiá, ktoré by mali byť našimi prostredníkmi... A keď sa zavše dívam aj do svojej vlastnej duše... Zisťujem, že azda najviac zo všetkého chýba nášmu svetu schopnosť ďakovať. S absenciou tejto schopnosti; ba vlastne základnej ľudskej vlastnosti i povinnosti, prehliadame okolo seba mnoho skutkov lásky a mnoho veľkých umeleckých diel. Podobne nám takmer prešiel pomedzi prsty aj debut režisérky Mariany Čengel - Solčanskej, detailne prepracovaný film Legenda o lietajúcom Cypriánovi. Za jeho réžiu získala 26. 5. 2011 cenu Igric v kategórii hranej tvorby pre kiná, a zároveň aj cenu slovenskej filmovej kritiky za najlepší film roka.

Nestalo sa, že by si tento - na debut až naozaj nevídane zrelo spracovaný - film, médiá nevšimli. Dotkli sa ho však tak, ako často prechádzame okolo obrazov, kníh a napokon aj okolo svojich vlastných dejín. Keď sa cez nás presypú ako prijemné zrnká cez deravé sito - bez toho, aby sme precítili, aká veľká námaha a význam sa za nimi skrýva.

Nádherne výtvarne spracovaná Legenda o lietajúcom Cypriánovi sa odohráva v prostredí rehole kamaldulských mníchov v Červenom Kláštore. Práve tam, v hĺbke pieninskej prírody, v obkolesení lesov, skál, trvalých hodnôt, sakrálna v kontraste s prudkými vášňami okolitého sveta; prichádza pred brány kláštora pôvodne spurný hrdina Jašek (Marko Igonda), aby ho láskavosť mníchov, podobne ako Jeana Valjeana o storočie neskôr, priviedla na cestu obrátenia, mlčania a pomoci druhým. Z dejového hľadiska je tu centrom mních Cyprián, už premenený hrdina Jašek, ku ktorému sa zbiehajú všetky epizódy a obrazy z minulosti. No bezpochyby by sa dalo hovoriť aj o iných, duchovných centrách.

Takýmto centrom je kamaldulská rehoľa. Z Červeného kláštora a z kláštora na Zobore v Nitre vysielala svoje radiačné lúče do krajiny po celé stáročia. Práve v nej bol opátom velikán Romuald Hadvabný, spoluautor prvého prekladu Svätého písma do slovenčiny (Písma Swaté Biblie Slowenské aneb Písma Swatého částka I. - II.) a latinsko-slovenského slovníka. Práve tu zbierali mnísi ľudovú slovesnosť a najhlbšie poznatky z botaniky a prírodných vied; práve tu sa skoncentrovala znalosť všetkých súdobých remesiel a zákonitostí mechaniky, čo možno dalo podnet aj na zostrojenie údajného lietajúceho stroja. To všetko sa podarilo zachytiť autorke filmu. A podaril sa jej aj ešte väčší obrat. Cypriánove krídla, konotáciou blízke ikarovskej pýche, premenila na symbol slobody, na symbol túžby po Bohu, ktorá je až taká veľká, že zdvihne človeka zo zeme. Celý príbeh je podfarbený prekrásnou chorálnou hudbou V. Martinku.

Je až neuveriteľné, akú ucelenú predstavu o filme podala mladá režisérka. Koľko detailne prepracovaných záberov, koľko dramatických i kontemplatívnych scén, koľko zaujímavých postáv. Film je popretkávaný posolstvom o nádeji, o prísnosti a múdrosti kláštorného života; o tom, že milosrdenstvo je viac než pomsta; i premýšľaním o tichu, ktoré z okolitých hôr a chvíľ, kedy sa prihovára Duch, preniesli mnísi do seba.

Legenda o lietajúcom Cypriánovi je veľký film o veľkej téme. Ďakujeme autorke, a toto poďakovanie je za také veľké dielo isto nedostatočné, že priniesla do slovenského filmu krásu, monumentálnosť, inšpiráciu a svoju vlastnú, rozpoznateľnú pečať. A že nám pripomenula aj Cypriána, svätca z Kartága, ktorý nás učí, že „pre deti svetla je aj v temnej noci deň.“

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Vladivostok

Čerkesk

Odesa

Dmitrov

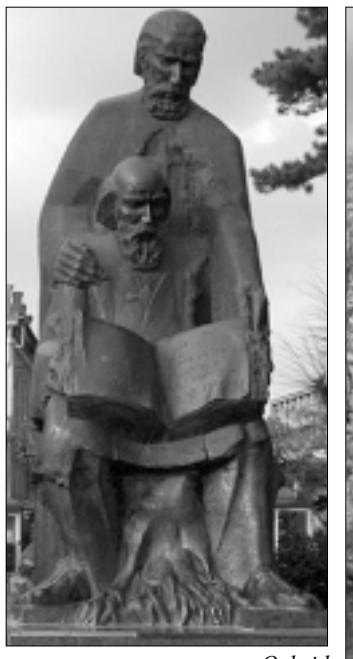
Ochrid

Moskva
Vľavo detail nápisu

Cyril a Metod neslovenskými očami

Blížiace sa významné 1150. výročie príchodu slovanských apoštolov Konštantína a Metoda (roku 2013) na územie našich predkov so svojou kultúrno-osvetovo-christianizačnou misiou nás podnietilo prezentovať aj prístupy predstaviteľov iných národov k týmto velikánom našich dejín.

Sú to predovšetkým slovanské národy, ktoré šíria osvetu o týchto svätých mužoch a opierajú sa o ich duchovný odkaz. Svedčia o tom i mnohé pamätníky Cyrila a Metoda na ich územiach, dokonca v Ruskej federácii aj na územiach neslovanských etník.

Nedávne protivenstvá miestnych úradov v národnostne zmiešanom meste Komárne, spojené s prenosom súsošia sv. Cyrila a Metoda z balkóna Matice slovenskej na slovenskú pôdu ako i ďalšie prejavy vandalizmu voči tomuto súsošiu sú v ostrom protiklade s úctou preukazovanou solúnskym bratom vo svete. Veď solúnski bratia boli pápežom Jánom Pavlom II. vyhlásení za spolupatrónov Európy, čo len potvrdzuje ich prínos aj pre christianizáciu starých Maďarov po roku 955, keď sa začali orientovať na usadnutý spôsob života. Ukazuje sa, že nejde len o prehliadanie, ale i zásadnú negáciu európskeho významu misie Konštantína a Metoda zo strany maďarskej historografie. Naposledy tak urobil nedávno v rozhovore a na internetovom portáli maďarský konzul v Bratislave Gejza Farkaš: „Slovenské chápanie dôležitých národných a historických otázok vychádza z virtuálnych základov... Umelými prostriedkami sa veľmi ťažko dajú stvoriť dejiny a identita. Kult Cyrila a Metoda a kult Svätopluka Maďar berie na vedomie s trpkým úsmevom... Nie sú po nich nijaké stopy, presadzovanie ich kultu má charakter pokusu stavania akýchsi náhradných základných pilierov.“

Súdnemu človeku ťažko pochopiť, že tieto demagogické, slovenský národ dehonestujúce a urážajúce slová vyslovil diplomatický zástupca Maďarska na Slovensku.

Určite nejde o jeho chabé vedomosti dejín raného stredoveku Európy, ale o cielený nepriateľský akt.

Pamätníky solúnskym bratom v Rusku a na Ukrajine, v Srbsku, Bulharsku, Macedónsku hovoria o opaku. Pamätník postavený ruskou pravoslávnou cirkvou v Moskve iba nedávno (1993), obložený tabuľkami s citáciami zo Svätého písma v cyrilike, pre nás Slovákov má nepredstaviteľnú cenu pre nápis na hlavnej tabuľke s týmto obsahom:

Svätým prvoučiteľom slovenským
pozdvihnutým na roveň apoštolov
Metodovi a Cyrilovi
vďačné Rusko

I keď dopad vytvorenia slovanskej abecedy a tým i písomníctva, predovšetkým bohoslovného, je nepopierateľné celoslovanský, ruská pravoslávna cirkev nazýva Cyrila Metoda „prvoučiteľmi slovenskými“. Je to po Konštantínovom Proglase (863-867), mníchovi Chrabrovi (10. stor.) a letopiscovi Nestorovi (zač. 12. stor.) ešte jeden písomný prameň o názve našich predkov Slovene-Sloveni.

Žiaľ, oficiálna ruská historiografia zotrvačne prekladá tento termín ako Slovania, resp. v historickom kontexte vníma len anonymných Slovanov. Tiež aj česká historiografia svojím termínom Slověni „pomýlila“ aj slovenských historikov a lingvistov, ktorí zaviedli slovakizovaný variant Slovieni.

Aj preklad popularizačného článku ruského historika Michaila Borozdina, publikovaného v časopise Spolku Rusov na Slovensku (Vmeste/Spolu č. 2/2009), chce priblížiť pozíciu neslovenského autora k tejto téme:

Úvaha Michaila Borozdina

„V Moskve, neďaleko Kremľa, je významné miesto - Slovanské námestie. Na ňom sa nachádza pamätník veľkých učiteľov Slovanov - bratov Cyrila a Metoda. Patrí im česť vytvorenia a zavedenia pravdepodobne prvej slovanskej abecedy, bez ktorej by nebolo možné vytvoriť bohoslužobné knihy dostupné pre slovanské národy, neznalé gréckeho či latinského jazyka.

O živote a činnosti Cyrila a Metoda je napísané veľa, ale väčšina faktov sa doteraz konfrontuje. Prijíma sa, že sa narodili na území Byzantskej ríše a dlhú dobu boli v službe cisára, avšak napriek tomu nespomínajú sa ani v jednom zachovalom byzantskom dokumente, napríklad ani v listoch patriarchu Fótia, s ktorým sa vraj bratia často stýkali. Jediným dôkazom v gréckom jazyku, napísaným značne neskoršie, je dielo literárneho charakteru „Úplný život Klimenta“ (tak sa volá „Bulharská legenda“), napísaný v 11.-12. storočí bulharským arcibiskupom Feofilaktom a „Krátky život svätého Klimenta“ (tzv. „Ochridská legenda“), napísaná v 13. stor. arcibiskupom Dimitrijom Chomatianom.

Medzi slovanskými prameňmi nachádzame ako pramene dokumentárne, tak i literárne. Predovšetkým sú to tzv. „Panónske legendy“ - „Úplný život Konštantína a Metoda“. Mnohé údaje v nich majú biografický charakter a nachádzajú podporu v reálnych historických dokumentoch. Dá sa predpokladať, že niektoré životopisné texty boli napísané Klimentom Ochridským, jedným zo žiakov Cyrila a Metoda. Za najdôležitejšie sa považujú latinské pramene. Sú to najmä buly rímskych pápežov Jána VIII. a Štefana V., list arcibiskupa Teatmara Salzburského a listy iných predstaviteľov bavorského duchovenstva, adresované pápežovi Jánovi IX. (okolo r. 873), listy Anastasija Bibliotekára osobne poznajúceho Konštantína, adresované pápežovi Hadrianovi II. a biskupovi Gauderichovi Velletrijskému (870-875), ďalej „Život a prenos insígnií sv. Klimenta“ (alebo „Italská legenda“) od Gaudericha Velletrijského (najneskoršie rok 882).

Z kanonických popisov života Cyrila a Metoda vyplýva, že sa narodili v Macedónsku v meste Solún (Tessaloniki, Saloniki), ktoré patrilo v IX. storočí do Byzantskej ríše. Pravda, volali sa vtedy nie Cyril a Metod, ale Konštantín (826/827-869) a pravdepodobne Michal (820-885). Predpokladá sa, že ich otcom bol Bulhar Lev Drungarij, ktorý slúžil ako pomocník stratigu (generálneho gubernátora) v Solúne a matkou bola Mária, pravdepodobne gréckej národnosti. Predpokladá sa, že v rodine bolo najmenej sedem detí, Michal bol najstarší a Konštantín najmladší. Bratia ovládali nielen gréčtinu, ale aj starobulharský jazyk. V Solúne, veľkom prístavnom meste, žili nielen Gréci, ale aj Slovania z rôznych krajín, Arabi, Arméni, Židia a určite predstavitelia latinských národov. Dá sa teda predpokladať, že bratia mali široké jazykové zázemie. Je možné, že Konštantín začal skladať slovanskú abecedu už v mladosti, dlho pred veľkomoravskou misiou. Svedčia o tom posledné preklady bohoslužobných kníh Konštantína, pôvodne napísané s využitím dialektu južných Slovanov žijúcich v Solúne a v okolí 1/ a teda nie v dialekte západoslovenskej národnostnej skupiny, ku ktorej patrili Moravania.

Starší brat Michal spočiatku išiel cestou otca. Veľmi skoro sa vydal na vojenskú dráhu a vo veku 20 rokov získal funkciu vojenského vedúceho v jednej z bulharských oblastí podriadených Byzancii. Temer za 10 rokov mohol sa zoznámiť so zvyklosťami Slovanov a ovládnuť ich jazyk. Z neznámych dôvodov zanecháva vojenskú službu a stáva sa mníchom, prijíma meno Metod a odchádza do jedného kláštora Malej Ázie.

Brat Konštantín podľa životopisnej literatúry už v mladosti prejavoval sklon k vedám. Jeho rozumové schopnosti skoro spozoroval logofet 2/ Theoktistos, vychovávateľ maloletého cisára Michala III., ktorý sa pravdepodobne poznal s otcom bratov. Vďaka Feoktistovi Konštantín okolo roku 840 prichádza do Konštantínopolu, kde získava na tú dobu fundamentálne vzdelanie v dvoranskej škole, kde vyučovali vynikajúci byzantskí učitelia a bohoslovci. Konštantín študoval gramatiku, aritmetiku, rétoriku, dialektiku, geometriu, astronómiu a tiež grécky, slovanský, hebrejský, chazarský, arabský, samaritánsky a sýrsky jazyk. Najviac mal rád filozofiu, ktorú prednášal Fócios, budúci konštantinopolský patriarcha.

Po skončení štúdia (okolo r. 850) Konštantín dostal od logoféda Feoktista príťažlivý návrh oženiť sa s jeho krstnou dcérou. Vychádzajúc z toho, že Theoktistos v tom čase prakticky riadil cisárstvo, súhlas mládenca so sňatkom by prakticky znamenal veľkú štátnickú kariéru. Avšak Konštantín, akoby z vlastnej vôle, odmietol tento výhodný sňatok a prijal kňazský stav. Najprv mal skromnú funkciu knihovníka vo významnej knižnici patriarchu. Dokonca na určitý čas odišiel do kláštora a potom sa opäť vrátil do hlavného mesta, zúčastňoval sa náboženských dišpút a prednášal filozofiu na Magnavrskej akadémii. Po nejakom čase pre jeho vynikajúce rečnícke a dialektické schopnosti ho začali nazývať Konštantínom Filozofom. Jeho schopnosť viesť bohoslovecké spory sa prejavujú vo verejných dišputách (vrátane proti ikonoborcom), ktoré mu priniesli veľkú populárnosť v Konštantinopole.

Približne v roku 855 budúci patriarcha Fócios pozval Konštantína zúčastniť sa cesty do Bagdadu. Mal byť nápomocný pri výmene vojnových zajatcov, nakoľko Byzancia viedla permanentne vojny s Arabmi a Konštantín prejavoval veľké schopnosti pri bohosloveckých sporoch s moslimami. V roku 856 vznikol v Konštantínopole dvorný prevrat, pri ktorom bol zabitý Theoktistos, patrón Konštantína. Konštantín odchádza z hlavného mesta do kláštora na brehu Mramorového mora k bratovi Michalovi (Metodovi). Niektorí historici predpokladajú, že brat už vtedy bol predstavený kláštora, iní dokazujú, že sa ním stal až po návrate bratov z Chazárie. Spolu s Konštantínom prišli do kláštora aj jeho žiaci. Koľko ich bolo, nie je presne známe. Predpokladá sa, že medzi nimi boli určite traja. Kliment, Naum a Angelár.

Podľa mienky niekoľkých vedcov v kláštore okolo Konštantína a Metoda sa vytvoril svojrázny vedecký krúžok, v ktorom sa zrodila myšlienka vytvorenia slovanskej abecedy, ktorá sa tam začala realizovať.

Avšak jednoznačne sa to nedá tvrdiť ako i to , že v tom čase konštantín v Bulharsku na rieke Bergalnice hlásal kresťanstvo medzi Bulharmi. O poslednom fakte spomína iba bulharský text „Zosnutie Cyrila“, čo mnohí historici nepodporujú.

R. 858 Fócios sa stáva konštaninopolským patriarchom a aktívne začína využívať diplomatické schopnosti Konštantína Filozofa. V 860-tych rokoch posiela Konštantína a Metoda hlásať kresťanské učenie do chazarského kaganátu.

K tejto dobe sa vzťahuje ešte jeden fakt. Panuje názor, že Metod uskutočnil misiu do Bulharska a krstil bulharské knieža Borisa, ktorý dostal kresťanské meno Michal. Je možné, že sa tak aj stalo, pretože návšteva Bulharska zapadá do snahy Byzancie rozširovať kresťanstvo ako do Bulharska, tak aj na Rus či k západným Slovanom.

Tiež je známe, že pri svojej ceste do kaganátu bratia sa zastavili na Kryme v gréckom meste Chersonese (Korsuni). Uvádza sa, že pobyt v Chersonese mal za cieľ zdokonaliť sa v jazyku ivrit (hebrejskom). Skôr však bola zastávka motivovaná hľadaním pozostatkov mučeníka Klimenta, ktorý bol v I. storočí po Kr. tretím kresťanským biskupom Ríma. V súlade s kresťanskou legendou cisár Trajan (96-117) obvinil Klimenta z urážky bohov pohanského Pante-

Mukačevo

Pazardžik

Kolomna

Sofia

Praha

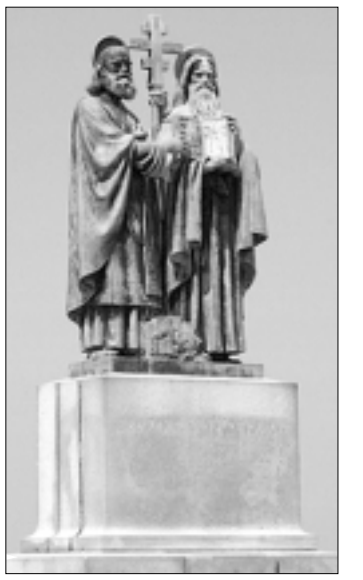
Radhošť

óna a poslal ho do kameňolomu Inkerman (neďaleko Chersonesa). Po tom, ako sa dozvedel, že Kliment pokračuje v hlásaní kresťanstva, prikázal ho hodiť do mora s kotvou na krku. Neskoršie Klimenta za jeho mučenícku smrť začali považovať za patróna Ríma.

Konštantínovi a Metodovi pomocou miestnych kňazov a občanov Chersonesa sa podarilo v príbrežných nánosoch nájsť kostrové pozostatky s kotvou na krku. Takže v Chersonese, v Byzancii i vRíme priznali insígnie za patriace biskupovi Klimentovi.

Po získaní pozostatkov bratia časť z nich odovzdali do katerálneho chrámu Chersonesa a časť zostala u Konštantína. Po návrate z Chazarie do Byzancie Konštantín neodovzdal tieto ostatky ani patriarchovi Fóciovi, ani žiadnemu z chrámov v Konštantinopole. Nikto to ani od neho nežiadal. Chránil ich u seba až do roku 867, kedy ich osobne odovzdal pápežovi Hadrianovi II. pri známej návšteve už z Veľkej Moravy. Bratia v Ríme boli prijatí so všetkými podstami, o čom píše „Talianska legenda“ a zmienky sa nachádzajú tiež vo všetkých „Životopisoch“ bratov. Vzniká dojem, akoby všetko spojenie s ostatkami Klimenta bolo vymyslené veľmi precízne patriarchom Fóciom, ktorý potreboval zohrať túto hru s ostatkami, možno zdanlivými.

Avšak všetko to nastane o niečo neskôr a teraz v kaganáte Konštantín získava víťazstvo v bohosloveckých dišputách s Judejcami, podarí sa mu krstiť určité množstvo Chazarov. Avšak tento fakt príliš neovplyvňuje potenciálny úspech Byzancie v tejto oblasti, a preto Konštantín a Metod sa skoro vracajú do hlavného mesta ríše a utiahnu sa nakrátko do kláštora.

Nastúpil rok 863. Do Konštantínopolu ku dvoru Michala III. prišli vyslanci z Veľkej Moravy od kniežaťa Rostislava. Rostislav prosil poslať do jeho krajiny kňazov schopných šíriť u neho kresťanstvo v slovanskom jazyku. S podobnou prosbou sa knieža obracal už na Rím, ktorý ju však odmietol. Byzantský cisár a patriarcha neodmietli prosbu moravského kniežaťa, avšak poslali na Moravu misionárov Konštantína a Metoda bez toho, aby aspoň jedného vysvätili za biskupa. Teda bratia mohli vykonávať iba bohoslužby a vyučovať budúcich kňazov bez možnosti ich aj svätiť. Niektorí historici v tom vidia premyslený krok patriarchu Fotia a iní iba formálny prístup k prosbe moravského kniežaťa.

Pri príchode Konštantína a Metoda do hlavného mesta Moravy Veleh radu knieža Rostislav prijal ich so všetkými poctami. Možno bez povolenia rímskeho pápeža Rostislav dovolil bratom viesť bohoslužby v slovanskom jazyku a tiež vzdelávať obyvateľov Moravy. Avšak neskoršie sa situácia začala komplikovať. Katolícke kostoly zívali prázdnotou, strácali príjmy a vplyv. Konštantína a Metoda čakali ostré diskusie s tzv. „trojjazyčníkmi“, ktorí tvrdili, že bohoslužby je možné vykonávať iba v troch jazykoch: latinskom, gréckom a v jazyku ivrit (hebrejskom). Na dôvažok všetkého v auguste roku 864 Ľudovít II. Nemec, vnuk Karola Veľkého, kráľ Východofranskej marky vo zväzku s Bulharmi, napadol kraje Rostislava a donútil ho, aby sa stal vazalom. To zosilnilo pozíciu rímskej cirkvi. V januári-februári 867 Konštantín a Metod sa vypravili z Velehradu do Benátok, potom do Ríma. Legendy rôznym spôsobom traktujú túto cestu. Jedny uvádzajú, že sám pápež Mikuláš I. pozval bratov do Ríma po tom, ako sa dozvedel o ich činnosti v slovanských krajinách. Podľa iných prameňov sa uvádza, že Konštantín tým plnil svoj dávny sľub navštíviť Rím.Nakoniec tretia legenda tvrdí, že bratia cestovali do Ríma, aby predstavili pápežovi svoj slovanský preklad Svätého písma. Možno pripustiť aj celkom praktický cieľ a síce získať súhlas pápeža, aby mohli svätiť kňazov. Podľa nepriamych dôkazov sa dá tiež predpokladať, že Fócios nepodporoval ideu bohoslužieb v slovanskom jazyku a okrem toho sa bratia mohli dozvedieť o vražde skutočného vládcu Byzancie Vardu, ktorý bol nápomocný v ich misijnej úlohe vo Veľkej Morave. Hlavným tromfom pre neľahké rokovanie s pápežom Mikulášom I. sa mali stať ostatky pápeža Klimenta.

Po ceste do Ríma sa bratia zastavili v Panónii u kniežaťa Koceľa, kde nejaký čas vzdelávali ľud v slovanskom jazyku a v Benátkach sa zúčastňovali dišpút s trojjazyčníkmi. Keď až koncom roku 867 prišli do Ríma, pápež Mikuláš I. bol už po smrti. Ostatky svätého mučeníka Klimenta Konštatnín a Metod odovzdali novému pápežovi Hadriánovi II., ktorý bol nútený preukázať im náležité pocty. Existujú dosť pravdivé údaje o tom, že Hadrián II. svojou bulou uzákonil slovanské preklady bohoslužobných kníh a povolil vykonávať bohoslužby v slovanskom jazyku - príslušné znenia buly, zaslané kniežaťu Rostislavovi na Moravu a kniežaťu Kocelovi do Panónie.

Dokonca Hadrián II. kázal umiestniť v jednom z rímskych chrámov preložené knihy do slovanského jazyka a vykonať podľa nich bohoslužbu.

V Ríme sa Konštantín a Metod zdržali poldruha roka. Jednou príčinou bolo zhoršujúce sa zdravie Konštantína, ktorý roku 869 vstúpil do kláštora a prijal meno Cyril a 14. februára zomrel. Hadrián II. rozhodol pochovať Cyrila v rímskom chráme sv. Klimenta, čím vyzdvihol zásluhy vierozvestca pri šírení kresťanstva.

Po smrti Cyrila Metod bol vysvätený na arcibiskupa Moravy a Panónie, kde potom vykonával významnú činnosť pri zavádzaní slovanskej bohoslužby a vzdelanosti, avšak veľkých úpechov sa mu nepodarilo dosiahnuť. V dôsledku nezhôd a spiknutia organizovaného Ľudovítom Nemcom a salzburským arcibiskupom Adalvínom moravské knieža Rostislava zajali, oslepili, a ten skoro zomiera vo väzení. Morava bola pričlenená Ľudovítovi. V roku 871 Metoda obvinili v nezákonnej činnosti na územiach bavorského duchovenstva a uväznili v Švábsku, kde ho držali vyše dvoch rokov. Iba na osobný zákrok Jána VIII., ktorý v roku 873 vystriedal Hadriána II, Metoda oslobodili a obnovili mu všetky práva. Avšak slovanské bohoslužby boli povolené iba ako doplnkové: služba sa konala v latinskom jazyku a kázne sa mohli konať v slovanskom jazyku. Metod sa však nevzdáva, pokračuje vo svojej vzdelávacej činnosti Slovanov a dokonca rozširuje svoju činnosť na Čechy a Poľsko. Súčasne prekladá do slovanského jazyka hlavné knihy, práce Otcov cirkvi, Nomokánon (zborník cirkevného práva) a Zákon súdny ľudom (zborník administratívnych zákonov).

Roku 880 po vyjasnení situácie na Morave pápež Ján VIII. predsa udelil Metodovi písomný súhlas povolujúci slovanskú bohoslužbu. Podľa „životopisu“ Metoda Metod okrem Ríma navštívil aj Byzanciu, ale táto okolnosť nie je zachytená ani v latinských, ani v gréckych pramenoch. 19. mája 885 Metod zomiera, keď predtým ustanovil za svojho nástupcu žiaka Gorazda. V tomže roku pápeža Jána VIII. vymieňa pápež Štefan V., otvorený protivník slovanskej bohoslužby. Najbližší žiaci Metoda Gorazd, Kliment. Naum, Angelár, Lavrent boli uväznení a skoro vyhnaní z Moravy. Všetky diela a preklady Cyrila a Metoda boli zničené. Snáď i preto sa nenašli žiadne originály. Roku 890 Štefan VI. vyslovil nad slovanskými knihami a bohoslužbou kliatbu a tým spečatil ich zákaz. Avšak žiaci Kliment, Naum a Angelár zakotvili v Bulharsku a stali sa zakladateľmi bulharskej literatúry. Pravoslávne knieža Boris I. (krstený ako Michal), priateľ Metodov, sa ujal jeho žiakov. Vďaka ich činnosti v Ochride na území súčasného Macedónska vzniká nové centrum slovanského písomníctva. Bulharsko sa nachádzalo pod silným kultúrnym vplyvom Byzancie a jeden zo žiakov Konštantína, pravdepodobne Kliment, počas vládnutia Simeona I. (864-927), nazvaného „novým Ptolemajom“, vytvára abecedu podobnú gréckej. Nový systém abecedy na poctu Konštantína-Cyrila dostáva názov „cyrilika svätého Klimenta“, kým prvá slovanská abeceda sa volala „glagolika“. V priebehu 10.-11. storočia sa cyrilika rozširuje na územie Srbska a Kyjevskej Rusi a glagolika u západoslovanských národov sa postupne zamieňa latinkou.“

Dovetok k Borozdinovej úvahe

1. I keď úvaha je písaná pre beletristický časopis, svojím historickým prierezom života a diela svätých Cyrila a Metoda predkladá pohľad súčasnej ruskej historografie na túto problematiku a uvádza dokonca určité menej známe okolnosti zo života bratov pred ich veľkomoravskou misiou.

Z hľadiska nezmyselného, až primitívneho tvrdenia maďarského konzula Gejzu Farkasa, citovaného na začiatku tohto príspevku, úvaha M. Borozdina sa dá veľmi vhodne použiť ako protiargument, a to z pera neslovenského autora. Z nich pán konzul môže pochopiť, že kult Cyrila a Metoda nie je len slovenský, ale celoslovanský fakt, a že nejde o kult založený na virtuálnych základoch.

2. Z obsahovej či štylisticko-výrazovej stránky úvaha M. Borozdina prezrádza, že autor čerpal hlavne z českej a bulharskej historiografie. Vidieť to napríklad z napísania mena kniežaťa Rastica-Rastislava ako Rostislav teda s hláskou „o“ a v nazývaní obyvateľov Veľkej Moravy ako Moravania.

3. Pozícia ruskej historografie má svoju zotrvačnosť do súčasnej doby a zdá sa, akoby oficiálne nebrala do úvahy najnovšie popznatky slovenskej historiografie obdobia Veľkej Moravy: V rôznych kontextoch M. Borozdin nepozná iný prívlastok ako slovanský, napr. preklad do slovanského jazyka, slovanská liturgia, slovanské obyvateľstvo a pod. Teda nepozná meno etnika našich predkov ako Slovene, ale len ako anonymní Slovania či Moravania, hoci sám Konštantín už v epose Proglas (863-867) názov Slovene používa. V tom čase už predsa prebehla diferenciácia slovanských kmeňov ako aj ich dialektov, ktoré však boli vzájomne zrozumiteľné, ale neexistoval už spoločný slovanský jazyk.

Preto aj prinesený preklad bohoslužobných kníh na Veľkú Moravu, vykonaný Konštantínom, použitím prisolúnskomacedónskeho dialektu kmeňa Dragovitov bol nášmu ľudu zrozumiteľný. Tým, že prekladateľ sa nemohol zaobísť slovnou zásobou jednoduchého ľudu, ale musel siahnuť k bohoslovecke gréckej terminológii, vytvoril nový liturgický jazyk, ktorému pravdepodobne prívlastok „slovanský“ prislúcha. Historici zvyknú ho nazývať cirkevnoslovanský. Tento jazyk sa stal spisovno-knižným jazykom Slovenov na Veľkej Morave a základom pre rozvoj podobných jazykov u ostatných Slovanov. V ďalších prekladoch Metod už hlbšie využíval nárečovú zásobu miestneho ľudu.

4. M. Borozdin sa len okrajovo dotýka vážnych fenoménov tej doby: a) málo pozornosti venuje vytvoreniu prvej slovanskej abecedy hlaholiky a jej neskoršej transliterácie do cyriliky zo strany žiakov Cyrila a Metoda;

b) prvým básnickým a tým literárnym dielom v slovanskom svete Proglasom sa tiež veľmi nenadchýňa;

c) neudeľuje žiadne miesto kráľovi Svätoplukovi a jeho úlohe v misii solúnskych bratov;

d) podobne prehliada spiklenecké akty bavorského kléru, najmä biskupa Wichinga.

Napriek tomu autor predpokladá, že úvaha M. Borozdina o Cyrilovi a Metodovi môže predstavovať zaujímavý faktografický materiál, takpovediac pohľad z druhej strany.

POZNÁMKY

1. Iný prameň nazýva tento dialekt dialektom kmeňa Dragovitov
2. Vysoký štátny úradník v Byzancii

Vladimír Mikláš

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka* *Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164 , 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

JOZEF DUHÁČEK

Globálne oteplenie

Celosvetová vojna o manželstvo proti sodomitským zvrhlíkom naberá na intenzite a strana zdravého rozumu na tom nie je veľmi dobre. Bitka za bitkou, bašta za baštou padajú. Argumenty zo strany úbohých, utláčaných a krvavo diskriminovaných úchylov sú notoricky známe. Ich úchylka je vlastne genetická danosť, nie je to choroba, teda je prirodzená a dobrá, nikomu to neubližuje, keď sa dvaja majú radi, pohlavie nemá význam, chcú len rovnaké práva ako ostatní blablabla, blablabla...

To všetko je znôška lží a polopravd, ktorá sa presadila len vďaka výdatnej mediálnej masáži a ohromnému priestoru, ktorý sa im dostáva. To, že médiá kompletne patriace slobodomurárskej loby cielene pracujú na rozvrate morálky, je zrejmé už dávno. Požiadavky teplých aktivistov sa s časom nestále stupňujú. V časoch, keď ešte panovali aspoň zvyšky súdnosti, rozumu a morálky, sa homosexuáli snažili vyvliecť z osobnej zodpovednosti za zvrhlosti, ktoré páchajú tým, že presadili klasifikáciu ich bezbožného konania ako chorobu. To bola rafinovaná kľučka, ktorou sa zbavili morálnej zodpovednosti za svoje skutky. Kto môže byť taký krutý, aby chorému pripisoval vinu za jeho chorobu? Na to skočili aj mnohí katolíci a do polovice 20. storočia zaradili všetky príručky psychológie a psychiatrie sodomitskú zvrátenosť medzi choroby. Potom prišli 60-te roky, drogy, sexuálna voľnosť a koniec buržoáznej a malomestskej morálky. Ale hippíci časom vyrástli, vyzliekli zvonové nohavice a obliekli si kravaty, stali sa z nich psychológovia, právnici, novinári a politici, trávu fajčievali len po večeroch a voľnú lásku a život v komunite vymenili za malomeštiacku rodinu, dom na predmestí a milenku v meste. Ale nie všetko, čomu sa v mladosti naučili a čo si osvojili, aj odložili. A práve títo koncom 70-tych rokov „vedecky" dokázali, že sodomia predsa nie žiadna choroba, ale vrodená genetická predispozícia. Tak sa opätovne revidovali zoznamy chorôb a z buzíkov sa stali ľudia zdraví ako repa, presne takí, ako boli pred začiatkom 20. storočia, ale ich správanie už nenieslo žiadny morálny ani iný spoločenský biľag.

Pravda, nie všetci to vnímali rovnako a po svete sa ešte stále potulovali zatrpknutí konzervatívci a spiatočnícki inkvizítori nechápajúci inakosť, ktorí sa držali svojho stredovekého tmárstva príliš tvrdošijne. Na potlačenie týchto živlov treba iné zbrane. Najprv nastúpila mediálna mašinéria s množstvom filmov, kde sa romanticky vykresľovalo utrpenie a osobné cnosti homosexuálov. Herci, speváci a iní mediálni exhibicionisti prešli húfne do dúhového tábora - spočiatku sa to prijímalo s rozpakmi, ale dnes to patrí k profesii. Všetci si pamätáme Toma Hanksa vo filme Philadelphia, kde hral chudáčika, ktorý pri smilnení v homokine dostal AIDS a potom sa musel súdne domáhať verejnej satisfakcie za príkorie, ktoré musel trpieť pre svoju zvrátenosť. Hviezdne obsadenie, ocenenia sa sypali a homoagenda sa úspešne šírila svetom. Veď kto chcel stáť po boku nesympatických utláčateľov fešáka Hanksa a jeho súložníka Banderasa?

Televízne aj tlačené noviny denne chrlili a chrlia správy o diskriminácii a ohromných problémoch, ktoré títo chudáci majú a moralisticky žiadajú rovnoprávnosť. Bláznivá humanrightistická klika to samozrejme uchopila ako príležitosť presadiť svoj zvrhlý koncept humanity a vyvinula tlak na politické elity, ktoré sú natoľko skorumpované demokratickým spôsobom vlády, že za pár hlasov vo volebnej urne vymenia svedomie, morálku aj dušu a skrze nemenej upadnutý právny pozitivizmus, ktorý dnešné hegeliánske štáty pestujú, sa nám tolerancia k sodomitom centrálne naordinovala. Vlastne to tolerancia ani nie je, tá sa tradične chápala ako dobrovoľné a dočasné trpenie niečoho zlého v záujme vyššieho dobra. To, čo sa nám naordinovalo pod menom tolerancia, je bezvýhradný súhlas so zlom. A kto tolerantný nie je, je nácek a fašista. Kto netlieska dúhovým obscénnostiam na uliciach, je nácek a fašista. Kto stále tvrdí, že sodomia je hriech, je nácek a fašista. A tu mnohí moderní katolíci v obave, že ich budú mať za náckov, preladili rétoriku a dialekticky zosúladili rozpor medzi kresťanskou klasifikáciou sodomie ako do neba volajúceho hriechu a snahou nebyť spiatočnícky netolerantný tmár.

Hlúpy a televíziou dočista ohlúpený ľud západného sveta to prijal tak rýchlo, ako opustil morálku a zdravý rozum. Aktivisti vidiac, že cesta je prešliapaná, pýtajú stále viac. Najprv manželstvo. Prvé volania žiadali iba umožnenie registrovaného partnerstva, veď keď v západnom svete bolo možné registrovať spolužitie nezosobášenej dvojice, druha a družky, oni žiadali možnosť registrácie druha a druha, družky a družky. Viac nechceli, len dediť po sebe, môcť si zobrať hypotéku, môcť získať informácie o zdravotnom stave, aby ich pustili do nemocnice ako príbuzných.

Ale toto bola jedna obrovská lož.

Už pár rokov po tom, ako sa povolili prvé registrované partnerstvá, začali žiadať o manželstvo. A s tým samozrejme súvisela adopcia detí, ktoré potrebujú, keďže sami sa rozmnožiť nevedia. Štát za štátom im adopcie povoľuje, ba iniciatívni idioti v parlamentoch, ako napríklad v Anglicku, dokonca trestajú väzením tých, ktorí im deti zveriť nechcú.

Ako rakovina, čo ukrajuje stále viac a viac zo zdravého orgánu, až ho nakoniec zahubí aj so sebou samou, tak sa správa aj sodomská loby. Homoaktivisti teda pokračujú vo svojom zhubnom bujení. Český homoführer J. Hromada nedávno v Českej televízii vykladal, že homosexualita je požehnanie a v tom istom programe odzneli reči istých „expertov", ktorí dokazovali, že sodomia je dokonca genetická výhoda. Tiež tam odzneli prevratné zistenia, že deti vychovávané sodomitmi sú šikovnejšie, tvorivejšie, múdrejšie, šťastnejšie a skrátka po všetkých stránkach prekonávajú deti vychovávané trápnymi heterosexuálmi.

Teda badať obrovský tlak, aby sa z niekdajších amorálnych deviantov stala privilegovaná kasta nadľudí. Zákony, politici, OSN, EÚ a oblbnutí občania im horlivo prikyvujú. Keby sa náhodou v niektorej krajine priečili, v Bruseli, Ženeve alebo New Yorku nájdu spôsob, ako ich priviesť na správnu cestu. Lenže adopcia, zdá sa, neposkytuje dosť materiálu, s ktorým sa dá pracovať, čo si sodomiti uvedomili už dávnejšie, a preto frontálne zaútočili na školy. Už niekoľko rokov pozorujeme viac-menej úspešnú snahu ovládnuť aj školské osnovy. Nedávno prominentný newyorský pisáčik homopropagandy Daniel Villarreal (časopis Queerty) odkryl karty. Vo svojom stĺpčeku vyjadril svoj nesúhlas s pokrytectvom homosexuálnej loby. Zatiaľ čo gay aktivisti zvyčajne popierajú snahu o indoktrináciu, Villarreal povedal : „Priznajme to, to všetko je lož. My chceme učiteľov, aby učili nasledovné generácie detí prijímať homosexualitu... V skutočnosti od toho závisí naša budúcnosť. Načo by sme inak presadzovali programy proti diskriminácii, hodiny sociálnych štúdií, kde sa učia deti o historických prínosoch homosexuálov, pokiaľ by sme sa úmyselne nesnažili naučiť deti akceptovať homosexualitu ako normálnu vec? ....Ja a mnohí iní chceme indoktrinovať, regrutovať, učiť a vystaviť deti homosexualite a na tom nie je nič zlé."

Odvaha s akou to tvrdí naznačuje, že víťazstvo zvrhlíkov už nie je ďaleko. Nebude to však konečné víťazstvo, to nenáleží zlu, raz príde čas, v ktorom zostúpi oheň na novú Sodomu a spáli ju do tla, ako spálil tú starú.

Za obyvateľov tej starej sa jeden prihováral, ktovie však, či sa bude niekto prihovárať aj za obyvateľov tej novej?

Kresba: Andrej Mišanek

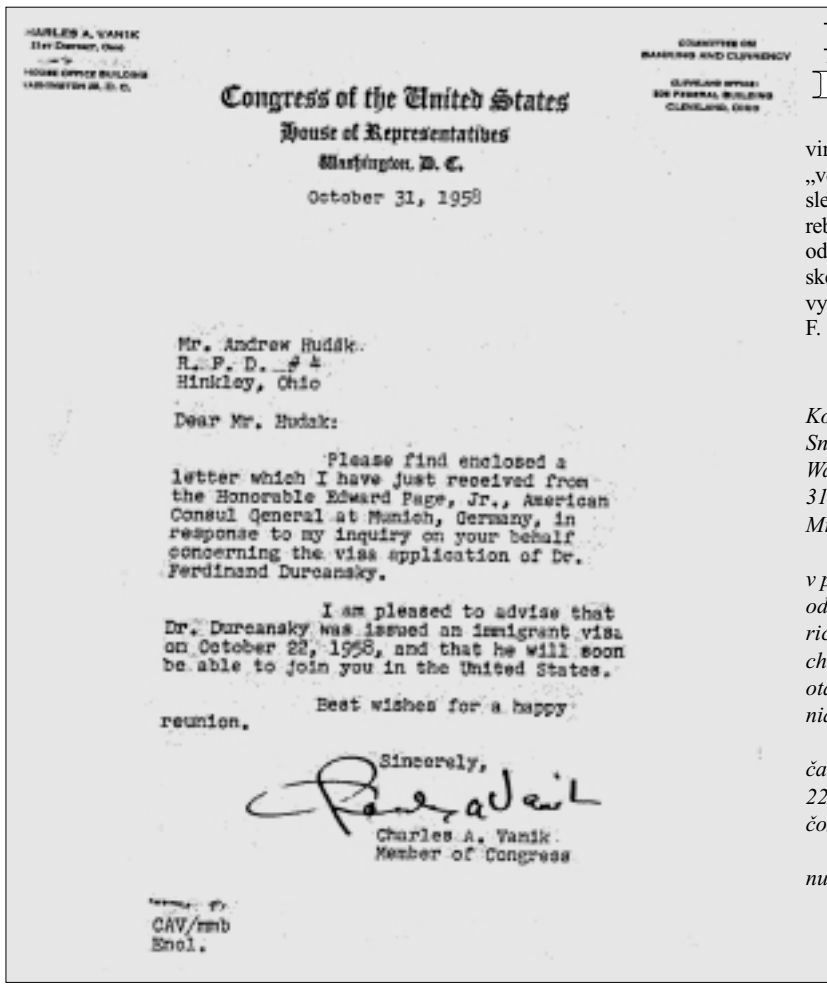

CHARLES A. VANIK
17th District, Ohio
HOUSE OFFICE BUILDING
WASHINGTON 25, D. C.

COMMITTEE ON BANKING AND CURRENCY

CLEVELAND OFFICE:
506 FEDERAL BUILDING
CLEVELAND, OHIO

Congress of the United States
House of Representatives
Washington, D. C.

October 31, 1958

Mr. Andrew Hudak
R. F. D. # 4
Hinkley, Ohio

Dear Mr. Hudak:

Please find enclosed a letter which I have just received from the Honorable Edward Page, Jr., American Consul General at Munich, Germany, in response to my inquiry on your behalf concerning the visa application of Dr. Ferdinand Durcansky.

I am pleased to advise that Dr. Durcansky was issued an immigrant visa on October 22, 1958, and that he will soon be able to join you in the United States.

Best wishes for a happy reunion.

Sincerely,

Charles A. Vanik
Member of Congress

CAV/mmb
Encl.

K prípadu Ďurčanský

Aj dnes si neznalí a nezodpovední novinári dovolia šermovať pojmami ako „vojnový zločinec". Videli sme to naposledy pri kauze pamätnej tabule vdp. Ferebčíka v Ružomberku, ale aj v súvislosti s odhalením busty Dr. Ferdinanda Ďurčanského. Priložené faksimile a jeho preklad vyvracajú všetky pochybnosti, keďže Dr. F. Ďurčanskému poskytli roku 1958 víza.

Preklad listu:

Kongres Spojených štátov
Snemovňa reprezentantov
Washington D.C.
31. októbra 1958
Mr. Andrew Hudak

Milý Pán Hudak, prosím, dočítajte sa v priloženom liste, ktorý som práve dostal od ctihodného Edwarda Pageho, Jr., amerického Generálneho konzula v Mníchove, Nemecko, ako odpoveď na moju otázku vo vašom mene, týkajúcu sa udelenia víz pre Dr. Ferdinanda Ďurčanského.

S radosťou oznamujem, že Dr. Ďurčanskému boli vydané imigrantské víza 22. októbra 1958 a že s Vami bude môcť čoskoro stretnúť v Spojených štátoch.

S najlepším prianím šťastného stretnutia úprimne

Vlastnoručný podpis
Charles A. Vanik
Člen Kongresu

K otvorenému listu apoštolskému nunciovi

In: Kultúra 12/2011, str. 11

Ctené dámy a vážení páni,

signatári listu J. E. apoštolskému nunciovi v SR arcibiskupovi Mariovi Giordanovi,

milí priatelia,

čítal som Váš list uverejnený v Kultúre č. 12/2011 z 15. júna na str. 11. Išlo o koncert z diela Franza Lista, ktorý odznel vo Vatikáne v Aule Pavla VI., a ktorý Benediktovi XVI. venovala Maďarská republika (Maďarský národný orchester, Národný spevácky zbor, sólista István Horváth a dirigent Zoltán Kocsis) zastúpená tam osobne prezidentom Pálom Schmittom. So všetkým súhlasím, čo ste tam, dámy a páni, uviedli, „že to bola dobre pripravená maďarská taktika". Ale musím povedať, že chyba je len v slovenskom preklade slova „ungherese".

Neviem, v akom jazyku odznel tento príhovor Svätého Otca; (podľa mojich skúseností pravdepodobne to bolo po taliansky) ale v štyroch jazykoch je na oficiálnej stránke Vatikánu:

http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2011/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20110527_concerto_it.html

Spomínaná veta je tam napísaná takto:

„Posso veramente dire che ho piu pregato questa Messa di quanto l'abbia composta". Penso che lo stesso possiamo dire di questo Salmo: il grande musicista ungherese l'ha piu pregato che composto, o meglio l'ha pregato prima di comporlo."

„Regarding his Missa Solemnis, Liszt wrote: „I can truly say that I have prayed this mass more than I composed it". I think that we can say the same about this Psalm: the great Hungarian musician prayed more than he composed it, or even better, he prayed it before composing it."

„Je peux vraiment dire que j'ai davantage prié pour cette Messe que je ne l'ai composée". Je pense que nous pouvons dire la meme chose de ce Psaume: le grand musicien hongrois l'a davantage prié que composé, ou mieux, il l'a prié avant de le composer."

„A propósito da sua Missa Solemnis, Liszt escrevia: „Posso dizer verdadeiramente que rezei esta Missa mais de quanto a compus". Penso que podemos dizer a mesma coisa sobre este Salmo: o grande músico húngaro rezou-o mais do que o compôs, ou melhor, rezou-o antes de o compor."

V žiadnej verzii nie je použité slovo maďarský (taliansky termín by bol magiaro), o iných jazykoch to neviem zodpovedne povedať, ale fakt je, že Hunagrian, hongrois, ungherese, húngaro sa bežne prekladá aj ako uhorský aj ako maďarský, a to neviem ako by sa dalo usmerniť, ovplyvniť a napraviť.

Keby v slovenskom preklade príhovoru Svätého Otca, ako bol uverejnený na stránkach KBS (a možno aj inde), bolo bývalo uvedené „veľký uhorský hudobník....", tak by to bolo iste v poriadku a zodpovedalo skutočnosti. Je totiž viac ako isté, že hovoriť o Francovi Listovi ako o slovenskom hudobnom skladateľovi a majstrovi v 19. storočí nie je možné, nakoľko Slovensko ako geografická a geopolitická realita vtedy neexistovalo.

A ešte lepšie by bolo bývalo, keby koncert Listovej hudby pre Svätého Otca v Aule Pavla VI. vo Vatikáne bola venovala napr. Slovenská filharmónia (a prišiel by aj pán prezident). V takomto prípade by reč pápeža Benedikta XVI. mohla byť inšpirovaná slovenskými reáliami v danom historickom (aj uhorskom) kontexte, a jej príprava aj slovenskou diplomaciou vo Vatikáne.

JÁN KOŠIAR
bývalý redaktor
Vatikánskeho rozhlasu (1999-2005)

Oprava

Prosíme doplniť si k článku Vajanský a T. G. M., uverejnenému v Kultúre č. 9/2011 na str. 12, meno autora. Vypadlo technickým nedopatrením pri zalamovaní textu. Autorom článku je Milan S. Ďurica. Autorovi aj čitateľom sa ospravedlňujeme. R.